

E·LIBRIS·ALEX·H·TURNBULL

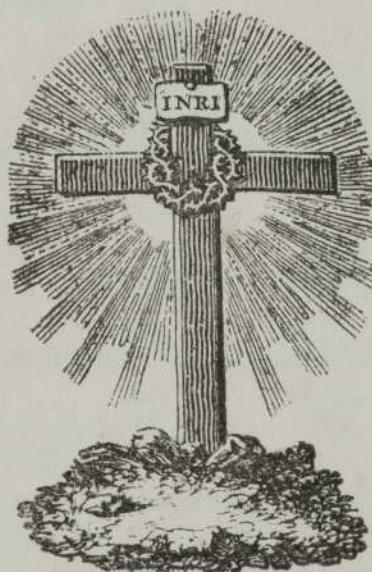

FORTUNA·FAVET·AUDACI·

not in Gray's catalogue
Hohen l. 515.

Teaching *plan* *the church Catholic* *Roman*
AKO MARAMA
it is the
O TE HAH KATORIKA ROMANA
pillar and the foundation
KO TE
POU ME TE UNGA
of the faith
O TE PONO.

HE MAHI I TIROHIA HOUTIA, I WAKANUIA RA HOKI E
TE KAI TUHITUHI,
John Baptist Francis Bonifacio
E HOANE PAPITA WERAHIKO POMAPARIE,
TE EPIKOPO WIKARIO APOTORIKO MO TE OHEANIA
OKIHETARI.

Ko ia e hore e mau ki tana ripeka, a e kore e aru i muri i a hau, na e kore
ia e pai ki a hau, (ko Hehu Kerito.)—Matiu 10. 38.

HE MEA TA I TE PEREHI KATORIKA ROMANA O POIAHAKENA,
(SYDNEY), I TE MARAMA NOWEMA,
1845.

499M

1845

AKO

33 858

W.136

THE NEW ZEALAND LIBRARY KATOLICKA ROMANA O POLIARKE
(SYDNEY) I JE MARANA NOWENA

1845

TAPERA.

WARANG

HE AKO KIA NGAWARI AI KI Nga TANGATA TE RAPUNGA ME TE KITENGA I TE HAHİ PONO					1
PEREWAHIO					1
KO TE RAPUNGA I TE HAHİ PONO					3
E rua mea tahi hei tino ritenga ki te rapu i te Hahi pono					3
Ko Hehu Kerito te kai hanga i te Hahi pono. Ko petera te tino rangatira tapu kitea mona					3
E tino tika kia ko tahi te Hahi pono					3
Ko te ahatanga o te Hahi pono					4
Kahore nga hahi tini i te timatanga					4
E tino tika kia tapu te Hahi pono					4
E tino tika kia Katorika te Hahi pono					5
E tino tika kia kitea nuitia te Hahi pono					5
Kei te Hahi pono te pukapuka tapu me nga kai wakaako pono, i wiriwiria tikatia ra e Hehu Kerito					5
Ko nga Apotoro nga tino kai wakaako					5
E rua tiro wahi o te Hahi pono					5
Ko nga keratia wakakaha i ho atu e Hehu Kerito ki te Apotorotanga o tana Hahi Katorika kei ahei ai ia te ako he, te ako kino, a kei pirau, kei mate ia ; a kia pono kau ai tana ako, kia pai kau ai tana mahi tapu i te ao					6
E kore e tika kia mahuetia te Hahi					6
E kore te Hahi e hinga					6
E kore te Hahi e pirau					6
Ta te Apotorotanga mahi i raro i te wenua, ko te mahi na Hehu Kerito ano i runga i te rangi					6
E tino tika kia Apotorika te Hahi pono, ara, kia tukua tikatia mai tana minitatan- ga na nga Apotoro					7
Ko te tikanga o te ingoa Apotorika mo te Hahi					7
E nui te ahetanga ki waho ki te Hahi					7
Te Hahi ko te nuinga o nga keritiano e wakakotahitia nei ki te Apotorotanga					7
Ki waho i te Hahi, kahore te ora tonu mo te tangata, e kuware hara ana i te ture o Hehu Kerito i mea ai kia piri nga tangata katoa ki te akoranga o tana Hahi					7-8
E kore nga hahi katoa e pai tahi, ahakoa e mea ana ratou, he Atua kotahi mo ratou					8
Ma te wakapono kau ki te Atua e kore te tangata e wakaorangia					8
Otira e tino tika kia wakaritea e ia nga ture katoa o te Atua, a kia rangona ai tana Hahi					8
E tino tika kia u tonu te tangata ki te wakaponotanga					9
Ki waho i te Hahi e hinga ana te tangata i te marama ki te porarururutanga, ki te pouritanga					9
Ki waho i te Hahi, kahore te wakakotahitanga, engari ko te watianga, ko te toto- hetanga o nga akoranga					9
Kei meinga, ka wiwia te ora tonu ma te wakapono ki nga mea tino nui o te kupu o te Atua					9
Ko te kohikohinga i nga mea, kua pono mai, i enei warangi kua tuhituhia nei					9-10
KO TE KITENGA I TE HAHİ PONO					10
Ko te ingoa o te Hahi Matua, me tona katorikatanga					10
E tapu te Hahi Matua					11
Kotahi pu te Hahi Matua					11

Ko te tikanga o te ingoa Romana, o te Hahi o Roma ranei mo te Hahi Matua ..	11
Ko te ingoa o te rangatira tapu o te Hahi Katorika Romana	11
Te Hahi Romana, te Hahi Katorika, ko te mea kotahi ; ko te Hahi Matua ia, ko te Hahi e kitea nuitia i te ao	11
Te Hahi Matua Katorika Romana, ko te Hahi Katorika pono, i tona rahitanga i te wenua aianeia	11-12
Kei te Hahi Katorika Romana te nuinga o nga keritiano	12
Te Hahi Katorika Romana ko te Hahi kihai i watiia i tetahi hahi ke atu	12
Te Hahi Katorika Romana ko te Hahi Apotorika pono ; ta te mea kei a ia te wakatupuranga tapu, ara, nga wakaoranga ake pono o nga Apotoro	12
Ko te ahatanga o nga Epikopo	13
Ko te ahatanga o nga Ariki	13
Ko te hunga e huaina ponotia ko te Hahi Katorika Romana	13
Ko te roa o nga tau mo te Hahi Katorika Romana	13
Ko nga kai hanga i nga hahi watiia i te Hahi Matua	13
Ko te hahi Perotehana te hahi poto, te hahi hou ; tena ko te Hahi Katorika Romana te Hahi rahi, te Hahi tawito	13
Ko te hahi Perotehana te manga wati, ko te Hahi Katorika Romana te rakau Matua	14
Ka tini nga Watianga o nga hahi Perotehana. Na, he ritenga watianga kautanga ta ratou o tetahi i tetahi	14
Ko te aroha o te Hahi Matua ki nga Perotehana hei tamariki kua marere	14
Ka tini o ratou e kore e turi ki ana tangi, a e hoki ana ki a ia	14
Kei te Hahi Matua Katorika Romana nga tohu o te Hahi pono	14
Kei te Hahi Katorika Romana nga keratia i ho atu ra e Hehu Kerito ki a ia hei Hahi pono	14
Ka he rawa nga korero kino ki te Hahi Katorika Romana. Na aua korero kino ka wakatakariri ai te Atua	14
E hara te pukapuka tapu kau i te ritenga tika kia kitea ai te Hahi pono	14
Ko te waporarurarutanga kautanga ta nga hahi watiia	15
Kei te nuinga o nga keritiano te Hahi Tapu Katorika me nga ritenga katoa mo te pono	15
Ko te tikanga o te mahi tapu Katorika Romana i Nutirani	15
Ahakoia kihai te mahi tapu o te Hahi Matua i mahia ai i Nutirani, i mua i te tangenga mai o nga hahi watiia, na, e tino tika kia tahuri mai nga iwi katoa, ki te Hahi Matua Katorika Romana	16
Ko etahi mea e pono, ko etahi mea e teka ki nga hahi watiia. Otira no ratou ano nga mea teka ; a no te Hahi Katorika Romana nga mea pono. Koia Rangona taua Hahi kia puritia ai te pono, kia wakarerea ai te teka	16
Kei waporarurarutia te tangata i te arumanga, i te riri o te hunga e kino ki te Hahi Katorika Romana	17
Ko te mea i Kitea e nga Apotoro, nga wakatoinga ki te Hahi Matua	17
E hinga ana nga Hahi Watiia i te Hahi Matua	17
Ko nga wakatoinga ki te Hahi Matua, e wakatahuritia ana ki tana kororia	17
Ka nui te tupunga o te wakaponotanga ki muri ki te patunga o tetahi Ariki i tetahi motu o tenei mahi Apotorika	17
Ka tini nga auetanga mo te hunga e wakahe ana ki te Hahi Matua	18
Ka nui te aroha o te Atua ki te Hahi Matua	18
Ko te aroha o te Hahi Matua ki nga tangata Maori. Ko tana kaha hoki ki te mahi tapu mo ratou	18
Kia kaha hoki nga tangata Maori ki te rapu, i te Hahi pono	19
HE AKO KIA NGAWARI AI KI NGANGA TANGATA MAORI TE MATAURANGA I TE KUPU PONO O TE ATUA	20
PEREWAHIO	20
KO TE KUPU O TE ATUA.—UPOKO 1.	21
Ko te ahatanga o te kupu o te Atua	21
Ko te painga o te kupu o te Atua	22
He nui te pai o taua kupu mo te ora tapu	22
He nui te pai o te kupu o te Atua mo tenei ora	22
Ko te takotoranga o te kupu o te Atua	23
UPOKO 2.	23
Ko te ahatanga o te Teratihiona	23
Ko te ritenga i puritia ai te Teratihiona	23
Ko te ponotanga o te Teratihiona	23

Ko te tahi kupu o te Atua, kihai i tuhituhia i te pukapuka tapu			24
E tini hoki nga kupu o te Atua kihai i tuhituhia ra i te pukapuka tapu			24
Ko te painga o te Teratihiona			24
Ma te Teratihiona ka matauria ai nga wahi tini tini o te pukapuka tapu			24
Ko te waha o te Teratihiona			24
Ko te Teratihiona te tino mura e wakamura ai te marama ngaro o te pukapuka tapu ano			24
E rangi te Teratihiona i te pukapuka tapu kau			24
Ma te Teratihiona ka kitea ai nga mea pono, nga mea teka ranei o nga hahi hou			25
Ma te Teratihiona ka wakamutu ai nga totohetanga i te tikanga o te kupu o te Atua			26
Ma te Teratihiona ka puritia ai te tikanga o te pukapuka tapu			26
UPOKO 3.			26
Ko te ingoa o te Pukapuka Tapu			26
E rua wahi nui o te Piperia			26
E tini nga wahi o te Kawenata Tawito			27
E tini nga wahi o te Kawenata Hou			27
Ko te ahatanga o te Piperia			27
He mea ano te kupu tuhituhi, he mea ano te tikanga o te kupu tuhituhi			27
He mea ano te tuhituhinga o te pukapuka tapu, he mea ano te tikanga o nga wakaaro o te Atua. Na, ko te tuhituhinga te hiako, a ko nga wakaaro o te Atua te hua			27
Ko nga wakaaro o te Atua te tino mea kai mo te wairua o te tangata			27
E kore te wairua o te tangata e ora i te pepa, e ngari ka ora ia i nga wakaaro o te Atua			27-28
Ko te Piperia ka wakaakona i te tini o nga reo ke e te Hahi Katorika Romana			28
E rangi te ako o taua Hahi i te tuhituhinga o te pukapuka tapu			28
Ko te kai titiro i te Piperia e kore nei e matau ko te tangata e kai ana i te hiako kau o te hua			28
Ko te tikanga o te tangata e rongono ana ki te Teratihiona			28
Ko te henga o te kai wakaako e kore e matau ki nga wakaaro o te Atua			28
Ko te henga o te kai tuhituhi e wakahe ana ki te tuhituhinga o te pukapuka tapu			28
Ko te henga o te kai wakaako e wakahe ana ki nga wakaaro o te Atua i roto i te pukapuka tapu			28
Kahore he ture na te Atua hia matauria ai te Piperia katoa e te tangata			29
Ko te ritenga tika o te tangata ki te Piperia			29
Ko te ritenga tika kia matauria ai te Piperia e te tangata			29
Kua iti te ako tuhituhi na nga Apotoro : engari na ta ratou ako reo i nui ai te wakaponotanga i te ao			30
Ma te Teratihiona, ara, ma te ako reo o te Hahi Katorika Romana, ka matau wawe ai te tangata ki te wakaponotanga			30
Ma te pukapuka tapu kau ka roa ai te matau ki nga mea o te wakaponotanga. Tena ma te ako o te Hahi Katorika Romana, ka hohoro te matau ki aua mea			30
Ko etahi pono e tino tika ana ki te wakaponotanga			30
E rangi te ako o te Hahi i te pukapuka tapu ano			31
Te ako o te Hahi ko to te Atua kupu e wakamohiotia ana ; tena te pukapuka tapu ko to te Atua kupu e noho ngaro i nga wahi tini tini o taua pukapuka ano			31
Ko te ako o te Hahi te mura e ka ai te marama o te pukapuka tapu			32
Ki ta te Hahi Katorika Romana ko etahi wahi o te pukapuka tapu e marama ana ki nga akonga, a ko etahi wahi e pouri ana			32
Na te ritenga tuhituhi ano o nga Perotehana ka pono mai hoki, e kore e tino marama te pukapuka tapu katoa			32
Ko te tikanga o nga wakaaro tuhituhi te take o te pai mo nga pukapuka, mo nga korero hoki			33
E kino te pukapuka nona te tikanga e he, ahakoa e papai tona tuhituhinga me ona mea o waho			33
E nui te riri o te Atua ki te tangata e wakakino ana ki ana kupu tapu			33
Kei te Apotorotanga o te Hahi te pukapuka tapu me te kupu katoa o te Atua			33-34
Ko te ture nui o Hehu Kerito kia wakaako te Apotorotanga, a kia wakarongo nga iwi katoa			34
He mea kino te tahaetanga i te mahi tapu, i te mahi ako			34
E kore te Atua, e wakapai ki te mahi ako tahae			34
Ko te Atua e wakatakariri ana ki te hunga e tahae ana i te mahi ako			35
Ko to te Atua kupu te purapura witi			35

Ko te Hahi Katorika Romana te rua me te kai rui pono o te purapura witi		35
Ka nui te taru e wakakino ana ki te purapura witi i te mara o te hunga i tahae nei i te mahi ako		35
E wakakinoa ana te tikanga o te pukapuka tapu e nga Hahi Watiia ; tena e puritia tikatia ana ia e te Hahi Katorika Romana		36
Te ako o te Hahi Katorika Romana, ko te ako o Hehu Kerito ano		36
Ko te Wakahokinga i tenei kupu Wakahe : e rangi te pukapuka tapu i te ako o te Hahi Katorika Romana		36
Ko te take o te totohetanga o te Hahi Katorika Romana ki nga Hahi Watiia	..	36
Ko te korero tino tika o te Hahi Katorika Romano ki nga Hahi Watiia		37
E rangi te wakuapukanga o te nuinga o nga keritiano, i te itinga o ratou		37
Ko te pukapuka tapu, e wakaaroa tahitia e te nuinga o nga keritiano, e rangi i te pukapuka tapu e wakaaroa ketia e te itinga o nga keritiano		37
Ko nga Konihiria, ara, ko te Papa me nga Epikopo nga tino waha o nga keritiano, o Hehu Kerito ano mo te wakaako ki te ao		37-38
E hara nga hahi watiia i nga waha o te nuinga o nga keritiano		38
Ko tetahi ritenga hei wakamutu i nga wawai katoa i te tikanga o te kupu o te Atua		38
Ko etahi henga o nga Perotehana		38
Ko tetahi ritenga tino he no nga Perotehana		39
Ko etahi hakerameta me etahi mahi karakia kua mabuetia e nga Perotehana	..	40
KO TE MAHARATANGA		41
Ko te ahatanga o te maharatanga		41
Ko te Atua te mea tino pai		41
E rangi te ora tonu i te ora i tenei ao		41
E rangi te wairua o te tangata i tona tinana		41
Ko te Atua te tino matua		42
Ko te Atua te tino kingi		42
E rua ahua o nga rangatira i te ao nei		42
Ko te tikanga mo nga rangatira o te ao		42
Ko te tikanga mo nga matua		42
Ko te tikanga mo nga rangatira tapu		42
Ko te tinana te ware o te Atua		43
Ko te tikanga mo te hunga hara		43
Ko te tikanga mo te hunga pai		43
Kia tika te rapunga i nga mea pai		43
E nui te pai o te mahi tapu		44
E kore te tangata e ahei te wakatauri i te teka ki te pono		45

HE AKO NA TE EPIKOPO KATORIKA ROMANA MO NUTIRANI,

KIA NGAWARI AI KI NGANGA TANGATA TE RAPUNGA ME TE
KITENGA I TE HAHIPONO.

HE MEA TUHITUHI I PEWAIRANGI, I OKOTOPA, 1842.

KO TE EPIKOPO KATORIKA ROMANA, KO HOANE
PAPITA WERAKIKO POMAPARIE, KI TE HUNGA O
NUTIRANI KUA WAKAPONO KI TE HAHITAKE
KATORIKA ROMANA,

owhatanga me wakapainga mo koutou ma Hehu Kerito.

Ko te Hahi o te Atua ora te pou me te unga o te pono.
(Timoti 3. 5.)

PEREWAHIO (KORERO TOHUTOHU.)

E te wanau arohatia nuitia i Nutirani, ka tahi ano ahau ka
hoki mai no toku haerenga atu ki nga motu tini o te moana nei.
Na, kua wakarite ahau i te ture o te Atua i meatia nei ki ahau
kia wakaakona tikatia ai nga iwi tini tini o taua moana. Kua nui
hoki taku noho i tera motu, i tera motu, a ka tini te hunga i
wakarongo ai i reira ki te ako o te hahi take Katorika Romana;
a ka mano tini ratou i iriiria ai e au, ka wakaorangia, ka wa-
kaharitia; na, ka wakarerea to ratou pouritanga me to ratou
kuwaretanga; ara, e witi aiane te marama mo ratou katoa; e
marire ano to ratou ngakau, kua pai o ratou rangatiratanga.
Kihai hoki ta ratou mana me ta ratou wenua i riro mai ki ahau;
engari ka riro atu taku aroha me te aroha o te Atua ki a ratou;
a ka riro mai koki to ratou aroha ki te Atua ano, ki ahau hoki
me oku ariki e mahi tapu nei ki a ratou. Ko ia te ritenga o te
hahi Katorika Romana, ko te aroha tapu anake.

Otira aua koutou e mea, ka wareware te Epikopo i a koutou.
Na, e nui hoki taku aroha ki a koutou; na, ko koutou hoki taku
wanau tapu i wakaakona nei e au i te timatanga, i Nutirani.
E tini hoki oku ariki i tonoa atu e au ki a koutou, kia mahi tapu
tahi ratou me ahau ki a koutou. Otiia e rahi te wenua o Nutira-
ni: e kore hoki o koutou iwi e noho tahi i te kainga kotahi kia
penei me te hunga o nga motu kua kitea e au, i te moana nei.
Na, e noho ana o koutou iwi i te wahi ke, i te wahi ke. Koia e
kore ta matou wakaako e hohoro tahi ai ki a koutou katoa. He
ahakoa e nui ta matou haere kia kite i a koutou, kia wakaakona

koutou. Taihoa ka tini atu nga ariki e haere mai mo koutou; taihoa hoki ka tini nga pukapuka wakaako e riro atu ki a koutou kia wakamaramatia ake ai. Na, ko te tuatahi tenci, taihoa etahi atu e ho atu ki a koutou.

Na, e mahara ana ano ahau ki ta koutou pirangi ki te matau i te kupu o te Atua. Ka nui hoki ta koutou rapu i te pono, i te tika. Ka inoi mai hoki koutou ki ahau kia ho atu tetahi pukapuka wakaako ki a koutou. Ahakoa heoi ano ka wa o matou tau ma waru o nga marama i noho ai matou i Nutirani, na, kua oti te pukapuka nei ma koutou, kia wangainga, kia wakakahangia ai o koutou wairua. Ko te ako pono hoki te kai mo te wairua o te tangata.

Na, ko te pukapuka nei e wakamatau ki a koutou i te pukapuka tapu ano, i te tikanga o te kupu o te Atua, ara, i te wakaponotanga o te nuinga o nga keritiano no te wenua katoa, no nga tau katoa, ko ia te hunga o te hahi Katorika Romana; a ma te pukapuka nei hoki e wakahoki te korero e wakahe ana ki taua hahi Take. Ae, ko te hahi Take te hahi Katorika Romana, ko te hahi ia o te Atua ora, me te pou me te unga o te pono. Ko ia te mea e kitea ai ki te pukapuka nei ma te keratia o te Atua. Tena, kia kaha atu koutou ki te matau i te pono, i te tika; na, kia kaha koutou ki te titiro i te pukapuka nei me taku tuhituhinga i tuhituhia nei kikonei ma koutou.

E te wanau, kua waporarururutia pea koutou i te tini o nga korero ke, na, i te korero e wakahe ana ki nga mea o te karakia me te wakaponotanga. Kua turituri hoki koutou, i Nutirani, ki nga korero e wakahe ki te ako o te hahi Take Katorika Romana, ara, ki te Epikopo me te Arikitunga o taua hahi. Otira waiho nga korero kino katoa ki te hunga e korero kino; ma ratou anake te kino. Heoi ma te Atua e wakawa ki a ratou i tana wakawakanga wakamataku. E hara taku i te korero mo te kino, engari ko te korero tenei mo te pono, mo te pai.

Tenei ano ta matou ritenga ki te hunga na e haere ana ki te riri o te Atua, e noho ana i te ara o te iweri; na, e inoi ana matou ki te Atua kia tahuri mai ratou ki te hahi Take Katorika Romana, ko te ara o te rangi, ko te unga o te pono i mahuetia nei e ratou. E kore pea etahi o ratou e matau ki to ratou mahinga kinonga. Kia matau koutou, kia matau koki ratou ki nga mea o te wakaponotanga: ko taku ngakau nui tenei! Ae, kia matau koutou katoa i te tikanga o te hahi Take to ratou matua e tangi nei ki a ratou, ko ana tamariki arohatia kua marere.

Ae, ko te hahi o te Atua ora te pou me te unga o te pono. Ko ia tetahi kupu e wakakaha ki te ngakau o te hunga i waporarururutia ki te tini o nga korero ke. Otira ko koutou e kite ki te pukapuka nei, ko te hahi Katorika Romana te hahi o te Atua ora; ta te mea kei taua hahi e piri ana te nuinga o nga keritiano no nga tauwiwi o te wenua, no nga tau katoa; kei taua hahi nga kai wakaako pono me te karakia tino pai, me te pukapuka tapu, me te tino matauranga ki taua pukapuka, ara, ki te kupu katoa o te Atua. Ko ia te hahi Katorika Romana ko te pou

me te unga o te pono; ko ia te rakau o te ora; ko ia te ware o nga marama, ara, te ware i hanga e Hehu Kerito i runga i te kamaka, e kore e hinga; ko ia hoki te hahi i huaina e ngo Apotoro ano, ko te hahi tapu Katorika; ko ia te hahi e wakarite i te tikanga o te wakaponotanga. No reira hoki te ture nei o nga Apotoro mo te tangata: kia wakapono ra koe ki te hahi Tapu Katorika, na, kia rite tau wakapono ki tana. A tenei ano te ture nui atu o Hehu Kerito: ko te tangata e kore e wakarongo, na, e kore e wakapono ki tana hahi, waiho ia hei hunga Atua pono kore: ko ia te kupu tino nui o Hehu Kerito kei wakatere ai te tangata ki te ara o te pouri, ki nga hau katoa o nga wakaakoranga, ara, kei wakaputaia ketia te pukapuka tapu me tetahi o ana kupu. Koia rapua e te tangata te hahi pono.

KO TE RAPUNGA I TE HAHİ PONO.

Na, e rua mea e pai tahi ki te wakarite i taua rapunga, na, ko te tukunga korero o te nuinga o nga keritiano o te ao, me etahi wahi marama o te pukapuka tapu: aua tetahi hunga e mea: e rangi te pukapuku tapu kau ki te rapu i te hahi pono me te tikanga o te kupu o te Atua. Na, tenei ano te korero marama mo te tangata tika: ko te pukapuka tapu e wakaaroa tahitia e te nuinga o nga keritiano no te wenua katoa, no nga tau katoa, e rangi i taua pukapuka kau ano e wakaaroa ketia e tetahi kai titiro kotahi ranei, e tetahi hahi hou ranei nona e tini te kerero ke, nona e tini te korero teka. Koia e pono rawa tenei: te pukapuka tapu me te wakaaro tahi, ara, me te wakapuakanga tahi o te nuinga o nga keritiano i nga mea o taua pukapuka, na, aua mea nei e rua tahi ko nga mea hei take o nga tikanga katoa, ara, ko nga mea nei hoki e kore e wakauaua ki te matau o te tangata. Ma reira e kitea ai te hahi pono. Na, ki te tukunga korero o te nuinga o nga keritiano me ta te pukapuka tapu tikanga, tenei ano nga wakapuakanga pono rawa:

WAKAPUAKANGA TUATAHI. Ko Hehu Kerito te hunga tuarua o te hata Terinita, ko te kai wakaora ia i nga tangata katoa, ko te Atua tamaiti ia, he Atua pono, he tangata pono hoki ia. A ko Maria te wahine takakau tapu, ko te matua wahine o tana tangatatanga; na, ko Hehu Kerito te tino kai hanga i te hahi o nga keritiano; nana hoki i mea ai ki a Petera, tana apotoro tuatahi: *ko ahau e mea ana ki a koe, ko koe ko Petera ano, (ko te tikanga ia ko koe he kamaka) na, ko ahau e hanga i taku hahi ki runga ki tenei kamaka, ara, ki runga ki a koe hei kamaka, hei tino rangatira tapu kitea mona; ko ia te tikanga o nga kupu wakarite nei ki ta Matiu. (Matiu 16. 18.)*

WAKAPUAKANGA TUARUA. He hahi kotahi pu ta Hehu Kerito; kihai hoki tana kupu i mea ai: ko ahau e hanga i aku hahi, engari i taku hahi. A ki ta Matiu hoki 13. 31., e wakarite ana te hahi ki tetahi rakau e tupu ake, a ka nui i te ao; na, ko te rakau he mea kotahi pu. Tena ano ki ta hatu Hoane 17. 11., e wakakotahitia putia te hunga o te Hahi o Hehu

E rua mea tahi hei tino ritenga ki te rapu i te Hahi pono.

Ko Hehu Kerito te kai hanga i te Hahi pono. Ko Petera te tino rangatira tapu kitea mona.

E tino tika kia ko tahi te Hahi pono.

Kerito i penei i inoi ai ki te Atua matua : *e pa.....kia kotahi ratou me taua nei.* Koia e tino tika ai kia kotahi te hahi. Tenei hoki, he Atua kotahi ; ko te kai hanga ia i te ao nei, ko te tino matua o nga tangata katoa ; ahakoa e tini o ratou iwi, o ratou rangatiratanga, na, ko ratou ko te wanau kotahi nona. Ahakoa ano e tini ke nga motu, nga wenua, i te ao, na, he ra kotahi ano i te rangi hei wakamarama ki te ao nei katoa ; ko ia tetahi tohu kia kotahi pu te kai hanga i nga mea katoa, kia kotahi pu te Atua. Waihoki ko Hehu Kerito te kai wakaora kotahi i nga tangata katoa ; a ko nga tangata katoa te hunga i wakaorangia e ia ki tona toto kotahi ; a ka wakapai ia ki a ratou ma tana ako kotahi, ma ana hakerameta tahi ; koia e tino tika ai kia kotahi pu tana hahi i te ao ; ko Hehu Kerito hoki te ra waka-wairua o te ao nei. Na reira te kupu nui nei o hato Pauro : *kotahi Atua, kotahi wakaponotanga, kotahi iriiringa ;* ara, kotahi mahi tapu wakaora, kotahi hahi mo te wenua katoa, mo nga tau katoa ; ko ia te tikanga o ta hato Pauro kupu. (hato Pauro ki te hunga o Epeha 4. 5.)

Ko te aha-
tanga o te Hahi
pono.

Kahore nga
hahi tini i te
timatanga.

Na reira hoki te kupu wakarite nei mo te Hahi ki ta hato Hoane : *he kainga hipi kotahi, me he kai tiaki kotahi.* (hato Hoane 10. 16.) Na, ko te Hahi te kainga hipi, a ko Hehu Kerito te tino kai tiaki. Nana hoki te kahanga ki ana apotoro me a ratou wakaoranga ake pono kia mahi tapu ai ratou hei kai tiaki, hei minita nui nona mo te ora tapu o nga tangata o te ao. Heoi kotahi pu te Hahi o Hehu Kerito. Otira ko wai te hunga o tana Hahi? Na, ko te hunga katoa e wakarongo ki a Hehu Kerito te tino kai tiaki, e ako ana, e mahi tapu ana ma ana minita tapu, hei kai tiaki hoa mahi mona, ara, mo te pai o te ao. Ko ia te Hahi : ko nga hunga e wakapono tahi ki a Hehu Kerito, ki tana kupu katoa, e tango tahi ana i ana ritenga mo te ora tapu, a e wakarongo tahi ki te apotorotanga tikanga. Ko ia te Hahi kotahi o Hehu Kerito.

Aua tetahi hunga e mea, ka tini ano nga hahi o Hehu Kerito, i nga ra o nga apotoro, ara, he hahi ano to te hunga o Roma, he hahi ano to te hunga o Koriniti, he hahi ano to te hunga o Epeha, to tehea wahi, to tehea wahi.....

Na, anei ingoa ke ko nga ingoa o nga wenua tini ke i tupu ai te Hahi kotahi o Hehu Kerito, ko te hahi i huaina ai, i aua ra ano, e nga apotoro, ko te Hahi Tapu Katorika ; na, i aua ra hoki kotahi ano te wakaponotanga, kotahi hoki te iriiringa, ara kotahi te mahi tapu o nga apotoro, rite ano ki ta hato Pauro kupu ki te hunga o Epeha 4, 5. Kihai tetahi wahi o to ratou hahi i wehea ai tetahi i tetahi. A kihai hoki ta ratou ture nui nei i meatia peneitia mai, kia meinga e nga tangata katoa e tetahi e tetahi : e wakapono ana ahau ki nga hahi o Hehu Kerito, ki nga hahi tapu Katorika ranei, engari ka peneitia ta ratou ture : *e wakapono ana ahau ki te Hahi Tapu Katorika ;* na, he mea kotahi tenei.

E tino tika
kia tapu te Ha-
hi pono.

WAKAPUAKANGA TUATORU. Tena, ka huaina te Hahi o Hehu Kerito ; ko te *Hahi Tapu* na te mea he tapu te kai hanga

i a ia : he tapu ana minita, ana ture, ana ritenga, ana karakia : ko te pukapuka tapu hoki i a ia ; a kei a ia nga hakerameta, me te kaha ki te mahi tapu mo nga tangata katoa. Na, e tino tika hoki kia tapu tana akoranga, a kia tini ana tangata pai ki te aroaro o te Atua.

WAKAPUAKANGA TUAWA. Tena atu, ka huaina te Hahi o Hehu Kerito, ko te *Hahi Katorika*. Tenei ano te tikanga o te kupu nei o te korero pakeha tawito, ko te hahi *wakakatoatia*, ara, ko te hahi o nga tau katoa, o te wenua katoa. Ka mate hoki a Hehu Kerito mo nga tangata katoa o te ao, a ko tana Hahi Tapu kotahi te ritenga tika kia ho mai ai e ia nga mea o te ora tapu ki a ratou katoa. Koia e tino tika ai kia kitea nuitia i te ao taua Hahi, kia matau ngawari ai nga tangata i a ia, kia tahuri ki a ia, kia wakawanautia wairuatia ai ratou ki te Aua, ki te ora tonu. Na, hore rawa e ngaro i te ao te Hahi a Hehu Kerito.

E tino tika kia Katorika te Hahi pono.

WAKAPUAKANGA TUARIMA. Tenei hoki te pono : ka-hore ko te pukapuka tapu kau ki te hahi o Hehu Kerito, na, ko nga kai wakaako pono hoki ki a ia, me te kupu katoa o te Atua, me te tikanga a taua kupu ahakoa tuhituhia, ahakoa tukua i te korero ki nga iwi.

E tino tika kia kitea nuitia te Hahi pono.

Na, kihai i mahue e Hehu Kerito te pukapuka tapu, tana kupu, ana hakerameta kia wakaako ai, kia mahi tapu ai ranei nga tangata katoa, ara, te hunga kuware, te hunga teka, kia penei me te hunga matau, me te hunga tika. Na, me he mea ka pera ta Hehu Kerito ritenga, ka nui ai te wawai o nga tangata i te peheatanga o te tikanga o to te Atua kupu ; a wakakinoa ai taua kupu pai rawa mo nga wairua o nga tangata. Heoi, he Atua mahara a Hehu Kerito ; na, ka wiriwiria e ia tetahi hunga tika tonu, hei rangatira tapu kai wakaako, hei kai karakia, hei kai tiaki, kia ho mai ai ki nga tangata nga mea o te ora tapu, na, ko te ako, ko te karakia, ko nga hakerameta.

Kei te Hahi pono te pukapuka tapu me nga kai wakaako pono, i wiriwiria tikatia ra e Hehu Kerito.

Tena, ko wai i wiriwiria e Hehu Kerito hei rangatira tapu mo tana Hahi ? na, ko nga Apotoro ano, na, ko Petera te Apotoro tuatahi me te tino rangatira tapu nui ; ko Hehu Kerito hoki i hanga i tana hahi ki runga ki taua Apotoro ; a ka mea atu ai ki a ia ? *wangainga aku reme..... wangainga aku hipi*. (hato Hoane 20. 15. 16.) Tenei ano te tikanga o nga kupu nei : wangainga e koe ki te ako, ki nga hakerameta, te hunga katoa o te ao, na, te hunga nunui me te hunga nonohi.

Ko nga Apotoro nga tino kai wakaako.

A ka mea hoki a Hehu Kerito ki a ia me nga Apotoro katoa i huihuia wakakotahitia : *haere ra koutou kia wakaakona nga iwi katoa ; a iriiria ratou e koutou ki te ingoa o te Matua me te Tamaiti me te Wairua Tapu*. (*Matiu* 28. 19.) na, kikonei ka riro atu na Hehu Kerito ki nga Apotoro te pukapuka tapu me te kupu katoa o te Atua, kia puritia ai e ratou, kia wakamohiotia ai ki nga tangata o te ao. Kikonei hoki ko nga Apotoro e tonoa katoatia ana hei tino kai wakaako, hei tino minita, a ko nga iwi katoa e noho ana hei kai wakarongo. Ko ia te mahi mahara o Hehu Kerito : ki te ture kotahi e meinga ana e ia, kia wakaako tetahi hunga, a kia wakarongo nga iwi katoa ki a ratou. Koia i te Hahi

E rua tino wahi o te Hahi pono.

kotahi o Hehu Kerito e rua nga wahi e kitea ai, na, ko te wahi e wakaako, a ko te wahi e wakarongo ; otira ko te katoatanga o te Hahi e wakapono tahi ; na, kotahi Atua, kotahi wakapono-tanga, kotahi Hahi. A e meingatia ana i te ao, ko te hahi o Hehu Kerito te kai wakaako pono me te kai wakarite tika i nga mea tapu ; na te mea e wakaako ana, a e wakarite ana hoki ia i nga mea tapu, ma tana Apotorotanga.

Ko nga kera-
tia wakakaha i
ho atu e Hehu
Kerito ki te
Apotorotanga
o tana Hahi
Katorika kei
ahei ai ia te
ako he, te ako
kino, a kei pi-
rau, kei mate
ia ; a kia pono
kau ai tana ako,
kia pai kau ai
tana mahi tapu
i te ao.

WAKAPUAKANGA TUAONO. E tino pono hoki tenei : ko te hahi o Hehu Kerito e kore e ahei te ako he, te ako kino, e kore ia e pirau, e kore ia e mate.

Na, tenei te kupu na Hehu Kerito i mea ki ana Apotoro : *ko ahau e noho ana kei a koutou i nga ra katoa tae noa ki te wakamutunga o te ao.* (Matiu 28, 20.) He kupu nui tenei, he kupu mo nga apotoro i ora i nga ra o Hehu Kerito, me he kupu hoki ia mo a ratou wakaoranga ake pono kua meatia tikatia e ratou tetahi e tetahi, i mua, aiane, a mua, na, i nga tau katoa tae noa ki te wakamutunga o te ao. Na, ki te mea ka penei mai a Hehu Kerito ki etahi rangatira o tetahi iwi, koia ka noho ia kei a ratou i rongo ra ki tana kupu, a kei a ratou wakaoranga ake pono e ora ana ki muri.

Tenei ano tetahi atu tikanga o ta Hehu Kerito kupu ki ana Apotoro : ko ahau te Atua ora e noho kei a koutou e ako ana, e mahi tapu ana, na, ko ahau e noho penei ki a koutou ma taku matauranga, ma taku maharatanga, ma taku kahanga atuata.

Na reira e pono, e kore te Apotorotanga o te hahi e ahei te wakaako i te he, i te kino ; pono kau tana ako, pai kau tana mahi.

E kore e tika
kia mahuetia te
Hahi.

Na reira hoki e kore rawa e tika kia mahuetia te Hahi o te Apotorotanga e nga tangata ; kahore a ratou take tika kia mahue ia e ratou ; ta te mea e noho ana ano a Hehu Kerito kei a ia i nga ra katoa.

E kore te
Hahi e hinga.

Na reira ano e kore e hinga ai te Hahi o nga Apotoro, e kore ia e mate ; na te mea ko Hehu Kerito kei a ia. Koia nana hoki i mea ai : *e kore rawa te tatau o te iweri*, ara, ekore te pa o hatana e *kaha ki taua Hahi.* (Matiu 16. 18.)

E kore te
hahi e pirau.

Heoi, na reira kei pena atu te korero ki a ia : ko te hahi ia kua pirau. Na, ko te korero he rawa tenei, ko te korero kino hoki ki a Hehu Kerito ano ; na te mea e noho ana ia i nga ra katoa kei te Apotorotanga o taua Hahi. E ahei ana ia koia te noho kei te pirau ?

Ta te Apotoro
tanga mahi i
raro i te wenua,
ko te mahi na
Hehu Kerito
ano i runga i
te rangi.

Na, tetahi kupu atu na Hehu Kerito i mea ai hoki ki ana Apotoro anake, tenei ano, *ko nga mea katoa koutou e here i te wenua, ka herea ai i te rangi, a ko nga mea katoa koutou e wewete i te wenua, ka wetekia ai i te rangi.* (Matiu 18. 18.)

Na, kikonei ko nga kahanga katoatanga e riro ano na Hehu Kerito ki ana Apotoro, kia ahei ai ratou te mea i nga mahi tapu katoa e tika ana mo te pai o te hahi. Tenei ano hoki te tikanga o ta Hehu Kerito kupu nei ki te Apotorotanga mo nga ra katoa tae noa ki te mutunga o te ao : ta koutou mahi ako, ta koutou mahi karakia me ta koutou mahi tapu ki taku hahi i te wenua, e wakaaetia e au i te rangi ; na, kia penei hoki : ta koutou ako ko

taku ako, to koutou karakia ko taku karakia, heoi, ko te mahi naku i te rangi ta koutou mahi katoa mo taku Hahi i te wenua, ara, ta koutou arahi i nga tangata ki te pono, ki te pai, ki te Atua i te rangi; na, ta koutou ho atu ki a ratou i te akoranga, me te iriiranga, me nga hakerameta ke atu, na, ta koutou ho atu na koutou anake ki a ratou e wiriwiria nei e koutou, i te hakerameta o te Oretinahio kia meatia ai nga Epikopo hei uri tapu naku mo ta koutou mahi apotoro, e noho ai ake ake tae noa ki te mutunga o te ao; a kia meatia ano ai nga Ariki me nga minita hei kai wakaako hoki, hei kai tiaki ranei i nga tangata, mo te karakia, mo te ora tapu. Koia ka nui te kupu nei na Hehu Kerito ki te Apotorotanga o tana Hahi: ka wakaaetia e ia i te rangi nga mea katoa e herea nei, e wewetea ranei i te wenua e tana Apotorotanga tikanga. Heoi e tino mahi tapu a Hehu Kerito i te hahi ma tona Apotorotanga; koia ka huaina ai te Hahi ki ta te korero pakeha tawito, ko te Hahi *Apotorika*, na, ko te hahi o nga Apotoro: ko ia te tikanga o te kupu nei Apotorika.

E tino tika kia Apotorika te Hahi pono, ara, kia tukua tikatia mai tana minitanga na nga Apotoro.

Ko te tikanaga o te ingoa Apotorika mo te Hahi.

Tena, ma nga kupu nei, e wakaaetia i te rangi te mahi tapu o te Apotorotanga, ka kitea maramatia ano, e kore e ahei te apotorotanga te ako teka, te ako kino, te karakia he.

Tenei hoki ki ta nga kupu nei o Hehu Kerito, ko tana Hahi te hahi henga kore, kinonga kore. Koia ki te mea e mea ana tetahi hunga, kua he, kua pirau, kua kino te Hahi Tapu Katorika, e tini noa iho nga henga o taua hahi, na, ka he rawa te korero o te hunga na, he kuware ranei, he kino ia ranei.

WAKAPUAKANGA TUAWITU. E nui te auetanga mo te hunga e kore e wakarongo ki te Hahi o Hehu Kerito; na ki ta te pukapuka tapu me ta te tukunga korero, ki waho i taua hahi, kahore te ora tonu mo te tangata.

E nui te auetanga ki waho ki te hahi.

Na, ka pera ka mea mai a Hehu Kerito: ko ia e kore e wakarongo ki te hahi waiho ia ki a koe hei hunga Atua pono kore. (Matiu 18. 17.)

Otira ko te hea hunga e huaina tikatia ko te Hahi? He iwi kotahi ranei, ko nga iwi e rua, e toru ranei o nga keritiano? Na, e hara i era iwi anake te hahi; engari ko etahi wahi ena o te Hahi. Otira te Hahi ko te nuinga o nga keritiano o nga tauwiwi, o nga tau katoa e wakakotahitia nei ki te Apotorotanga ko tana take. Na, e hara te rakau i etahi o ana manga; engari he rakau ia i te nuinga o ana manga, ara, i tana tinana. Waihoki, e hara te Hahi i etahi o ana iwi, engari he hahi ia i te nuinga o ana iwi, ara, i tona Apotorotanga me tana kai tiakitanga. Ko tana Apotorotanga hoki te take o tana ako, me tana tino kai wakarite, me tana waha mana e wakaako ki te hunga katoa; na, ko te ako o te Apotorotanga te ako o te Hahi, ara, te ako o Hehu Kerito ano e noho nei kei a ia.

Te Hahi ko te nuinga o nga keritiano e wakakotahitia nei ki te Apotorotanga.

Koia ki ta Hehu Kerito kupu, ko te hunga e kore e wakarongo ai ki te hahi e wakakitea peneitia ano, na, ko te hunga ia e noho i te Atua kore. Na reira kahore a Hehu Kerito mona; kahore te Kai wakaora mona; kahore te rangi mona; kahore te ora tonu mona. Koia te hunga e kore e wakarongo ai ki te Hahi,

Ki waho i te Hahi, kahore te ora tonu mo te tangata, e kuware hara ana i te ture o Hehu

Kerito i mea ai
kia piri nga
tangata katoa
ki te akoranga
o tana Hahi.

E kore nga
hahi katoa e
pai tahi, aha-
koa e mea ana
ratou, he Atua
kotahi mo ra-
tou.

ko te hunga ia mo Hatana, mo te tino mate o te iweri, a te wa-
kamutunga o tenei ora poto. Aue! e nui te mate mo nga Hahi
watiia, mo te hunga katoa e kore e noho i roto i te hahi o Hehu
Kerito, ara, mo te hunga e kore e wakarongo ki te ako o tana
Hahi!

Na reira e tino tika kia rapu ai nga tangata o te ao i te hahi
kotahi o Hehu Kerito, kia wakaorangia ai. Koia e tino he tenei
korero: e pai ano nga hahi katoa, na, e pai ano nga hahi watiia
me te hahi matua; kotahi hoki Atua ki a ratou, na, ko Hehu
Kerito ano.

Heoi, kotahi Atua ki a ratou, e pono tenei. Otira e kore e rite
te karakia o te tangata ma te wakapono kau ki te Atua pono
kotahi; na, e tino tika hoki kia wakarite ia i nga ture katoa o
te Atua, i ana kupu katoa hoki mo te wakaponotanga. Na, tenei
ano tana ture: ko te tangata e kore e wakarongo ki tana Hahi,
waiho ia hei hunga Atua kore. A tenei hoki tetahi ture nui a
Hehu Kerito: ko te tangata e wakahe ki tetahi o ana kupu
ahakoa nonohi rawa, a ka pena ai tana ako ki nga tangata, ko ia
te tangata iti rawa, (ara, tino kino) i te rangatiratanga o te
rangi, (na, i to te Atua hahi pono e arahi ana i nga tangata ki
te rangi.) (Matiu 5. 19.) Koia ki ta te kupu nei tikanga e tino
tika ai kia rite te wakaponotanga o te tangata i nga kupu katoa
o Hehu Kerito, a kia rangona te ako o tana hahi e wakahomio
ana i nga kupu katoa o te Atua. Koia ka nui te he me te kuware,
me te tinihanga pea hoki o taua hunga e wakarite kia penei
i etahi iwi no Nutirani: kia kotahi taha o te iwi mo te Hahi
matua, a kia kotahi atu taha mo tetahi hahi watiia; na, e penei
tenei ritenga me te ritenga o te rangatira e mea ai: kia
kotahi taha o tana iwi mo te rangi, a kia kotahi taha hoki mo te
iweri, ara, kia kotahi taha mo te Atua, a kia kotahi taha mo
Hatana. Aue! e tino he, e kino te ritenga nei ki te Atua, e mea
ana ia ki tana Apotorotanga kia wakaakona tikatia nga iwi katoa;
kia wakarongo hoki nga iwi katoa ki te Apotorotanga. Koia e
tino tika ai kia tino rapu te tangata i te Hahi kotahi o Hehu
Kerito, a muri iho, kia tahuri ai ratou ki a ia.

Na, ka rapute hunga o Nutirani ki te Atua pono, ka matau
ki a ia, a ka wakapono ratou ki a ia, na, ka tika tera. Waihoki
rapua tana Hahi pono kia rite ai te wakaponotanga, me te ora tonu
ma ratou. Ta te mea kua rongo koutou, e kore e tika te tangata
ki te wakapono kau ki te Atua, otira e tino tika hoki kia tino
wakapono ia ki nga mea katoa o te wakaponotanga, a kia waka-
rite hoki ia i nga ture katoa o te Atua, e mea ana ia: ki te hia-
hia koe te haere ki te ora tonu, wakaritea nga ture. Otira kua
rongo hoki koutou, ko tetahi o ana ture nui tenei: kia wakarongo
nga tangata katoa ki te ako o te Apotorotanga o te Hahi. Na
Hehu Kerito hoki i mea atu ai ki ana Apotoro: (Maka 16. 15.
16.) *haere koutou ki te ao katoa, kia kauwau i te hunga katoa. Ko
ia e wakapono (ki taku kupu e wakaakona e koutou) a e iriiria
(ki taku ritenga e mau nei koutou) ka wakaorangia ai. Otira
ko ia e kore e wakapono penei, ka wakawakia ai mo te tino mate.*

Ma te waka-
pono kau ki te
Atua e kore te
tangata e wa-
kaorangia.
Otira e tino
tika kia waka-
ritea e ia nga
ture katoa o te
Atua, a kia
rangona ai ta-
na hahi.

Ko ia te tikanga o nga kupu nei. Ko ia hoki te ture o Hehu Kerito kia rite tonu ai te wakaponotanga o te hunga katoa ki te ako o te Apotorotanga o tana hahi pono.

Otira e kore e rite kia wakakotahitia peneitia te wakaponotanga o te tangata i etahi ra, i etahi tau pea, na, e tino tika kia wakapeneitia ake ake tana wakaponotanga, i nga ra katoa o tana oranga, tae noa ki tana matenga rawa; heoi ano te tangata e wakapono penei ake ake, ka wakaorangia; na Hehu Kerito hoki i mea ai: ko ia e tu taea noatia te mutunga, ko ia ano te wakao-rangia. (Matiu 24. 13.) Otira ki te mea e kore te tangata e wakarongo ki te Apotorotanga o te Hahi, na, e kore e puritia ai e ia te wakaponotanga, engari e wakaputaia ketia ai, e wakarerea ai tera e ia, na, e noho ai ia i te Atua kore, ahakoa ka matau ia ki a ia, ahakoa hoki e tini nga mea o te wakaponotanga ka matauria ai e ia hoki. Ano ka mahue e ia te Hahi o Hehu Kerito, ka mahue e ia te pou me te unga o te pono; na, i roto i tana Hahi e witi ana te marama o te kupu o te Atua, ara, o te wakaponotanga; a i waho i taua Hahi, e noho pouri ana te tangata, *he mea wakateretere ki nga hau katoa o nga ako tini ke, ki te hianga o nga tangata, ki te tinihanga o te he.* (hato Pauro ki nga Epeha 4. 14.)

E tino tika kia u tonu te tangata ki te wakaponotanga.

Ki waho i te Hahi e hinga ana te tangata i te marama ki te porarururutanga, ki te pouritanga.

Kia kitea hoki nga iwi tini i Amerika, i etahi wenua ke atu o te ao nei, na, mahue ana e ratou te ako o te Apotorotanga o te Hahi, ka watiia iho ratou tetahi i tetahi; ka tini a ratou ako ke me a ratou hahi ke. Na, kotahi rau me e tini atu pea nga hahi ke hou hei reira: ko ia te tini o ratou. Aue! ka pera ai pea a mua te hunga o Nutirani, ki te mea e kore e wakarongo tonu ratou ki te Apotorotanga o te Hahi, e kore e noho tonu ana i roto i te Hahi pono o Hehu Kerito! Ko taua Hahi hoki te wakanoho i te tangata ki te wakakotahitanga o te wakaponotanga; a i waho i a ia ko te watianga kau o nga akoranga, o nga iwi ki nga hahi tini ke, e noho ana Atua kore, ki ta hato Matiu kupu kua rangona ra. Aue! e nui te mate o te hunga e kore e wakarongo ki te Apotorotanga o te Hahi.

Ki waho i te Hahi, kahore te wakakotahitanga, engari ko te watianga, ko te totohetanga o nga akoranga.

Koia kei mea mai ai te tangata: ka whiwhi ia i te ora tonu ma te wakapono ki nga mea tino nui o te kupu o te Atua: e mea ana e kore e tino tika kia kotahi te wakaaro i nga mea katoa o te wakaponotanga.

Kei meinga, ka wiwia te ora tonu ma te wakapono ki nga mea tino nui o te kupu o te Atua.

Na, ko te korero tino he hoki tenei ki ta Hehu Kerito kupu, e mea ana ia ko te tangata e wakahe ki tetahi o ana kupu ahakoa nonohi rawa, a ka pena ai tana ako ki nga tangata, ko ia te tangata iti rawa, ara, tino kino ki te rangatiratanga o te rangi. Koia kia wakarerea ai te korero tino he o te tangata e mea ana, kia kotahi nga wakaaro i nga mea tino nui o te wakaponotanga, heoi ano; kua te kupu kia kotahi te wakaaro i nga mea katoa o te Apotorotanga. Otira tenei te kupu wakahoki: kotahi Atua, kotahi wakaponotanga, kotahi hahi: ka tika.

Heoi, wakaaroa tikatia kikonei anei mea kua pono mai ki ta te pukapuka tapu tikanga, me ta te tukunga korero o te nuinga o nga keritiano: na, he pono 1, ko Hehu Kerito te tino kai

Ko te kohikohinga i nga mea, kua pono mai, i enei wa-

rangi kua tuhi-
tuhia nei.

hanga he te hahi ; 2. e kore rawa e tini nga hahi pono, kotahi pu ia, heoi ano ; 3. he tapu ia, kei a ia nga hakerameta me nga mea katoa mo te ora tapu ; 4. na nga Apotoro i wakatupu te Hahi kia katorika ai ia ki nga iwi o te ao ; 5. kei te Hahi o Hehu Kerito te pukapuka tapu me te kupu katoa o te Atua, me te matauranga tonutanga i te tikanga o taua kupu ; na, kei taua Hahi te Apotorotanga, ara, nga kai wakaako pono hei wakaoranga ake o nga Apotoro ; 6. Heoi e kore e ahei te Hahi o Hehu Kerito te ako teka, te ako kino, te mea i tetahi karakia he ; 7. a ki waho i taua hahi, kahore te ora tonu mo te tangata. Koia e pono tenei korero na hatu Pauro : ko te Hahi o te Atua ora te pou me te unga o te pono. Koia kia rangona ai te Hahi nei, na, ka penei e kore te tangata e noho i te pouritanga, engari ka wakarerea te wakaporarururutanga o te ngakau, ka wakamaramatia ai, ka wakamariretia ai. Heoi kia rapu tonu nga tangata katoa i te Hahi pono o Hehu Kerito. Otira me pehea e kitea ai te Hahi nei ? na, e tini nga hahi ke, ka tini atu nga kai wakaako ke i te ao, ara, i Nutirani ! Kei hea koia te Hahi o Hehu Kerito ? Ko wai ana kai wakaako ? Heoi, kei poraruraru te tangata tika ; na, he mea ngawari te kitenga i te Hahi pono.

KO TE KITENGA I TE HAHİ PONO.

He aha te ritenga o nga tangata katoa kia matau ai ratou i te wenua, i te ingoa ranei o nga iwi o te ao me o ratou rangatira ? Tenei ano te ritenga tika : kia rangona te korero tahi o nga tangata i nga mea nei. Na, ki te mea tetahi hunga e rapu ana i te wenua o te iwi o nga Marikena, mana e ui atu ai ki nga tangata : kei hea te iwi o nga Marikena ? A ko te tini o nga tangata e ki tahi mai, ko nga Marikena e noho ana i tawahi, i te wenua o Amerika. Koia e pono tenei i te tukunga korero. Tenei ano, ko wai tera rangatira, tera rangatira i Nutirani ? Na, ka rangona te korero tahi o nga tangata, ka kitea.

Waihoki kia penei te rapu i te Hahi o Hehu Kerito, i ana rangatira tapu. Otira kia tika hoki te ngakau o te kai rapu, kia inoi ia ki te Atua pono, kia ho mai e ia te marama, me wakaaro te kai rapu, kia rangona e ia te tukunga korero tahi o nga tangata. Tena, ki ta te tukunga korero, tenei nga mea tino pono :

WAKAPUAKANGA TUATAHI : ka huaina te Hahi o Hehu Kerito e nga Apotoro ano, ko te Hahi Tapu Katorika, ara, ko te Hahi o nga tau katoa, o te wenua katoa. Otira ko tehea hahi e huaina ponotia aiane ko te *Hahi Tapu Katorika* ?

Ko te ingoa o
te Hahi Matua,
me tona kato-
rikatanga.

Na, ko te ingoa ia o te Hahi Matua, ara, ko tana ingoa o mua, i nga tau katoa no nga Apotoro tae noa ki tenei ra ; i te mea ka kitea ake tonu tana Katorikatanga i te ao. Koia te ingoa nei *Tapu Katorika* ko tetahi tohu marama mo te Hahi Matua, kia kitea ia hei Hahi pono kotahi o Hehu Kerito i te ao nei. Ta te mea te katorikatanga, ara, te wakakatoatanga o te Hahi o Hehu Kerito ki te nuinga o te wenua, ko tetahi tino tohu, ki ta nga Apotoro ano, mo te pono o tana tupunga na Hehu Kerito, i

pai ra kia kitea nuitia tana Hahi i te ao, a kia wakaorangia ai nga tangata katoa.

Tenei ano hoki : na te katorikatanga o te Hahi Matua, na tana tupunga ano na Hehu Kerito, ka kitea tana tapunga. Na, i te mea ano na Hehu Kerito, te tino tapu, i hanga ai ia, nana hoki i ho atu ki a ia nga mea tapu katoa mo tana tupunga ki te nuinga o te wenua. Koia kei te Hahi Matua te rua o nga mea tapu mo te ora tapu o nga tangata, na, ko te pukapuka tapu me nga kupu katoa o Hehu Kerito, me nga hakerameta katoa, me te Miha, me nga tino karakia, me nga Minita tapu e wakaminitatia nei ki te hakerameta Oretinahio, hei uri tapu o nga Apotoro. A ka tini mano hoki o nga tangata pai i roto i te Hahi Matua, i nga tau katoa ; ka miharo te ao ki ta ratou ora tapu, ki to ratou matau, ki o ratou mahinga pai.

E tapu te
Hahi Matua.

Heoi, ki te wakapuakanga o nga tauwiwi, ko te Hahi Matua te Hahi Tapu, te Hahi Katorika o nga Apotoro. Kahore e tini nga hahi penei ; na, he mea kotahi pu ia. Kihai hoki nga Apotoro i mea, e wakapono ana ahau ki nga Hahi Tapu Katorika, engari ka mea ratou, e wakapono ana ahau ki te Hahi Tapu Katorika, me ta Hehu Kerito hoki i hanga i tana (kahore i ana) Hahi ki runga ki te Apotorotanga, ara, ki runga ki a Petera te tino Apotoro. Ko ia te pono, ko te Hahi Matua te Hahi pono, kotahi, Tapu, Katorika.

Kotahi pu te
Hahi Matua.

WAKAPUAKANGA TUARUA : te hahi i huaina ko te Hahi o *Roma*, e huaina nuitia hoki i te ao ko te Hahi Katorika Romana. Tenei te tikanga o te kupu nei *Romana*, na, ko te Hahi o *Roma* ; a ko *Roma* ko tetahi pa nui i te wenua, na, e huaina te Hahi Katorika Romana ko te Hahi o *Roma*, na te mea e noho ana i reira tana tino rangatira tapu, ko te Papa tona ingoa. Na, i te timatanga, kei reira a Petera te Apotoro nui ko te Papa tuatahi, a ki muri, ko te tino Epikopo, e huaina nei, ko te Papa. Na e noho ana ia i *Roma* ki te mahi i te mahi o Petera kua ora, kua mate hoki i taua pa nui. Otira ko te hunga o taua hahi i noho i te wenua katoa, i nga tau katoa. Me tetahi rakau nui hoki ; e tu tona tinana i tetahi wahi o te wenua, a e rahi te tupu o ana manga, e piri ana ki a ia hei rakau kotahi. Waihoki ko te take kitea o te Hahi o Hehu Kerito, kei *Roma* ano ; a ko ana manga, ara, ko te hunga tokomaha e piri ana ki a ia hei Hahi kotahi pu, na, kei te wenua katoa ratou. Ae, he rakau nui te Hahi Romana, ko te rakau ia o te ora tapu. E kore rawa taua rakau e ngaro, engari ko te mea ia e kitea nuitia ana i te ao. Ko te rakau hoki ia nona te atarangi me nga hua e kawea mai ana ki nga tangata katoa, kia wangainga ai o ratou wairua, mo te oratunu i te rangi. Heoi, he hahi kitea nuitia i te ao te Hahi Romana, hei Hahi Tapu Katorika. Otira ko tehea hahi te Hahi Katorika Romana ? na, ko te Hahi Matua ia. Koia tetahi atu tohu kia kitea te Hahi Matua hei hahi pono kotahi o Hehu Kerito.

Ko te tikanga
o te ingoa Ro-
mana, o te
Hahi o *Roma*
ranei mo te
Hahi Matua.

Ko te ingoa o
te rangatira
tapu o te Hahi
Katorika Ro-
mana.

Te Hahi Ro-
mana, te Hahi
Katorika, ko te
mea kotahi ; ko
te Hahi Matua
ia, ko te Hahi e
kitea nuitia i te
ao.

WAKAPUAKANGA TUATORU : he pono rawa, ko te Hahi Katorika Romana e noho aianei kia penei me mua, i nga

Te Hahi Ma-
tua Katorika
Romana, ko te

Hahi Katorika pono, i tona rahitanga i te wenua aianeī.

Kei te Hahi Katorika Romana te nuinga o nga keritiano.

Te Hahi Katorika Romana ko te Hahi kihai i watiia i tetahi hahi ke atu.

Te Hahi Katorika Romana ko te Hahi Apotorika pono; ta te mea kei a ia te wakatupuranga tapu, ara, nga wakaoranga ake pono o nga Apotoro.

wahi nui katoa i matauria ra e nga tangata o te ao. Ta te mea i reira e tini ana epikopo, ki reira hoki e tini atu ana Ariki me tini rawa ana tangata. Otira i nga wahi nui katoa o te wenua e tini nga Epikopo Katorika Romana; na, e toru tekau ratou i te wenua o Ingarani, i tawahi; e iwa pea tekau i Parani; e tini, e tini ratou i Uropi katoa, e tini tini hoki ratou i Ahia, i Awirika, i Amerika; ara, e tokowa ratou ki nga motu o te moana nei, kotahi i Poiahakena, kotahi i Maniria, kotahi kei Otiaiti me nga motu e tata ana ki reira, a kotahi i Nutirani. Koia e noho te Hahi Katorika Romana i te wenua katoa e matauria nei aianeī, a kia penei ka noho ia i nga tau katoa. Koia ko te Hahi Matua Katorika Romana e kitea ai hei hahi pono kotahi o Hehu Kerito.

WAKAPUAKANGA TUAWA: he mea pono hoki, ko te hunga o te Hahi Katorika Romana e tokomaha atu i te hunga o nga hahi takitahi i watiia ra i a ia, a e noho ana aianeī i te wenua. No reira he pono, ko te nuinga o nga keritiano i nga iwi o te ao, kei te Hahi Matua, kei te Hahi Katorika Romana.

WAKAPUAKANGA TUARIMA: ko te hahi Katorika Romana kihai i watiia ra i tetahi hahi ke. Ko te hahi ia o te orokotimatanga; na Hehu Kerito pu ia, ka noho hoki ia no nga Apotoro, no Petera i Roma tae noa ki tenei ra, i nga wahi katoa o te wenua i matauria ra. Koia ka huaina tikatia ai ia ko te hahi tawito, ko te hahi take, ko te hahi matua, ko te hahi nui i te ao, ko te hahi pono kotahi o Hehu Kerito.

E te hunga o Nutirani, na, ko koutou, e te wanau arohatia kua wakapono ki te ako o tana hahi, kia wakaharitia to koutou ngakau! ano hoki ka tahuri mai koutou ki te Hahi Matua Katorika Romana, na, ka wakakotahitia ai koutou ki te nuinga o nga keritiano o nga tau katoa, o te wenua katoa! koia e pono pu ai tenei korero o ia tangata, o ia tangata o koutou ki ta nga Apotoro: e wakapono ana ahau ki te Hahi Tapu Katorika. Na reira e aroha ana ki a koutou te manó tini o te hunga o nga rangatiratanga katoa o te ao. Ko koutou tahi me ratou te wanau o Hehu Kerito!

WAKAPUAKANGA TUAONO: ko te mea tenei e wakaponohia ano hoki i nga wahi katoa o te wenua, i nga tau katoa hoki no nga Apotoro tae noa ki tenei ra: kua oti e Hehu Kerito te ho atu i te arahitanga o tana hahi ki a Petera tana Apotoro tuatahi, ki ana Apotoro katoa hoki i wakakotahitia ra ki a Petera, a, i o ratou hunga, ki o ratou wakaoranga ake pono, e mea ana ia: haere ra koutou kia wakaakona nga iwi katoa. . . . na, ko ahau ano kei a koutou, i nga ra katoa, tae noa ki te mutunga o te ao.

Otira ko wai aianeī nga wakaoranga ake pono o nga Apotoro?

Na, ko te mea tenei e kitea nuitia hoki e te nuinga o nga keritiano, i nga wahi katoa o te wenua, i nga tau katoa no nga Apotoro tae noa ki tenei ra; na, te wakaoranga ake pono o Petera ko te tino Epikopo i Roma, a nga wakaoranga ake pono o nga Apotoro atu ko nga Epikopo ano e wakakotahitia aianeī ki te tino Epikopo,

e huaina ko te Papa ; na, ko te tikanga ia, ko te matua tapu nui o te Hahi.

Ko ia nga wakaoranga ake pono o nga Apotoro. Otira kei te hea hahi e noho ana nga Epikopo e wakakotahitia nei ki a te Papa, te tino Epikopo ? na, kei te Hahi Matua Katorika Romana e noho ratou ; ko ratou hoki ana minita nui hei minita o Hehu Kerito ; ko nga rangatira tapu ratou o tana hahi, ko nga kai wakarite i a ia ; ko nga tino kai tiaki nui. Koia ko te Hahi Matua Katorika Romana i huaina ai ko te Hahi Apotorika, mo te mea kei a ia nga Apotoro, inamata, a kei a ia aianeia nga Epikopo hei wakaoranga ake o nga Apotoro, hei rangatira tapu.

Ko nga Ariki ano tetahi ahua hoki o ana rangatira tapu. Ko ratou ano nga kai karakia, nga kai wakaako hei minita ki nga Epikopo, ki a Hehu Kerito hoki. Na, nga Ariki me nga akonga katoa e wakakotahitia nei ki o ratou Epikopo to ratou upoko, to ratou matua tapu, na, ko te hunga keritiano pono ratou o te Hahi Katorika Romana, o te Hahi Matua. Ko ia te pono ki ta te Pukapuka tapu ano, ki ta te tukunga korero tahi o te nuinga o nga keritiano i te ao nei.

Tena, kia matauria te noho roa o te Hahi Matua i te ao, tae noa ki tenei ra. No Hehu Kerito pu hoki ia. Na, no Hehu Kerito tae noa ki tenei ra, e kitea ana kotahi mano, e waru rau, e wa tekau ma rua o nga tau. Ko ia te pono ki ta te tukunga korero tahi o nga tangata katoa.

WAKAPUAKANGA TUAWITU : ki ta te tukunga korero nei, ko Rutero ratou ko Karewino, ko Heneriko te tokowaru, kua wakawanautia i roto i te Hahi Matua, kua iriiria ratou, kua wakakeritiano hei tamariki mona, hei kai wakaako etahi, hei kingi tetahi i to ratou wenua. Ko ia te mea pono ka tahi.

Tenei te mea pono ka rua : aue ! ka wakarerea e ratou te ritenga o te Hahi to ratou matua, a ka watiia ratou e ia ano ; ta te mea kua mahue e ratou etahi ture o Hehu Kerito te Atua kai wakaora, etahi mea o te wakaponotanga, ara, kua wakuputaia ketia e ratou te kupu o te Atua, a kihai ratou i pai ai kia wakarongo atu ki te Hahi Matua, a kia ripeneta ai.

Tenei te mea pono ka toru : ko ratou tokotoru nga tupuna, nga kai hanga i nga Hahi Hou e huaina nei ko nga Perotehana, ko nga Hahi Watiia ranei i te Hahi Katorika Romana, te matua o ratou. E pono rawa tenei ; na, ki ta te tukunga korero tahi, e toru pea rau o nga tau no Rutero, to ratou tino tupuna, tae noa ki tenei ra. Otira no te timatanga o te Hahi Katorika Romana tae noa ki tenei ra hoki, na, kotahi mano, e waru rau, e wa tekau ma rua o nga tau. Koia ko te Hahi Katorika Romana te Hahi rahi me te Hahi Tawito, a ko te Hahi Perotehana te Hahi Poto me te Hahi Hou. Na, he pono hoki, kua wakawanautia ratou i te Hahi Katorika Romana, kua tapu hoki ratou i a ia hei manga ki a ia, te rakau matua. Koia ra ko ratou nga tamariki o te Hahi Katorika Romana ; he tamariki ratou e kore e wakarongo ; a ko te Hahi Katorika Romana to ratou matua ano ; Heoi, ko

Ko te ahatangaga o nga Epikopo.

Ko te ahatangaga o nga Ariki.

Ko te hunga e huaina ponotia ko te Hahi Katorika Romana.

Ko te roa o nga tau mo te Hahi Katorika Romana.

Ko nga kai hanga i nga hahi watiia i te Hahi Matua.

Ko te hahi Perotehana te hahi poto, te hahi hou ; tena ko te Hahi Katorika Romana te Hahi rahi, te Hahi tawito.

Ko te hahi Perotehana te manga wati, ko te Hahi Katorika Romana te rakau Matua.

Ka tini nga Watianga o nga hahi Perotehana. Na, he ritenga watianga kautanga ta ratou o tetahi i tetahi.

Ko te aroha o te Hahi Matua ki nga Perotehana hei tamariki kua mare-re.

Ka tini o ratou e kore e turi ki ana tangi, a e hoki ana ki a ia.

Kei te Hahi Matua Katorika Romana nga tohu o te Hahi pono.

Kei te Hahi Katorika Romana nga keratia i ho atu ra e Hehu Kerito ki a ia hei Hahi pono.

Ka he rawa nga korero kino ki te Hahi Katorika Romana. Na aua korero kino ka wakatakariri ai te Atua.

E hara te pukapuka tapu kau i te ritenga tika kia kitea ai te Hahi pono.

ratou te manga watiia, i o ratou minita katoa ahakoa iti, akakoa nui, a ko te Hahi Matua te rakau take.

Otira ano ka oti te wawati o nga Hahi Perotehana o Ruterorou ko Karewino, ko Heneriko te tokowaru, i te Hahi Matua, na, i te huringa o nga tau, ka watiia hoki nga akonga o nga hahi nei tetahi i tetahi, me naiane hoki e tini te watianga i a ratou ; a ka peneitia ka wakaitia a ratou hahi takitahi, a wakatinia atu ai o ratou ingoa ; na tenei tetahi ingoa o tetahi hahi o ratou.. ko nga Epikopariana, ko te Hahi o Ingarani ranei ; ko nga Weteriana to tera, mea hou rawa ; ko nga Itepetena to tera : ko nga Perepiteriana to tera atu. Heoi e tini e tini nga ingoa ke, ara, e tini hoki a ratou hahi i watiia tetahi i tetahi, na, kua rongo koutou, i Amerika kau, kotahi rau me e tini atu pea nga Hahi Perotehana, a ko ratou takitahi he mea Hou, he mea Poto, e kore e tokomaha te tangata ki tetahi hahi, ki tetahi hahi o ratou. Otira te Hahi Katorika Romana ko te rakau tawito e tupu ake ake i te wenua katoa, e noho ana i tona kotahitanga, i tona tikanga ; ko te Hahi Matua ia e tangi ana ki a ratou, ko ana tamariki marere, i wakahekia ai e Hatana ; e tatari ana hoki taua Hahi ki to ratou hokinga mai ki tana akoranga, ki tana ritenga kia wakaorangia ai ratou. Na, ka nui ana inoinga ki te Atua kia hoki mai ratou ki a ia, a ka tini hoki o ratou e hoki mai i nga wahi katoa. Heoi ano i tenei pukapuka ko koutou e kite ai i te ahatanga, i te peheatanga o te watianga o ratou i te Hahi Matua.

Heoi ano, ka kite koutou, ko te hahi Matua te Hahi Tawito, te Hahi Take, te Hahi Pono Katorika, ara, te Hahi o nga tau katoa, o nga tauwi o te wenua katoa ; na, ko te Hahi Matua te Hahi Pono Apotorika, ara, te hahi no nga Apotoro ; koia kei a ia nga tohu o te Hahi Pono i te ao nei. Heoi ka oti kikonei te kitenga o te Hahi Matua hei Hahi Pono Kotahi o Hehu Kerito ; na reira kei a ia nga keratia i korerotia ra i te warangi 6. Na e pono kau tana ako, pai kau tana mahi ; kahore tetahi henga, kahore tetahi kinonga ki tana ako, na, e kore e ahei ia te ako he, te ako kino, hore rawa e pirau ia, e kore rawa ia e mate. Koia e tino tika kia wakarongo ai nga tangata katoa ki a ia, kia rite ai to ratou waponotanga, kia puritia tonutia ai ia, na, kia wakaorangia ponotia ai ratou. Koia waiho e te tangata nga korero hangareka ki te Hahi Matua ; na, waiho nga korero nei : ko te Hahi o Roma he *Hahi Wakapakoko*, he *Hahi Kohuru*, he *Hahi tango wenua*, na, anei korero ko nga korero tino he, ko nga korero e kino ki a Hehu Kerito ano, ko nga korero o te manawapa, ko nga korero e wakatakariri ai te Atua ki te hunga e korero penei, a ki nga iwi e wakapono ana ki nga korero penei.

Koia aua tetahi hunga e mea ai, ko te pukapuka tapu kau te ritenga tika kia kitea ai te Hahi Pono o Hehu Kerito. Na, e kore e tika tonu te korero nei, engari e wakahe ana ia ki te nuinga o nga tangata o te ao. Nohea hoki e kaha nga tangata katoa te titiro i nga pukapuka, me te matau hoki i te pukapuka tapu kia kite ai ratou e rite ranei, e kore e rite ranei te ako a tera

hahi, o tera hahi ki te tikanga o te pukapuka tapu? Koia ki te rapu penei i te tikanga o te ako o te hahi ma te titiro i te pukapuka tapu kau, ko te ritenga tena e kore e wakuputaina mai ai te pono. Ta te mea hoki ko nga kai wakaako katoa o nga Hahi Watiia e mea ana tetahi ki tetahi: ko ahau te pono, ko koe te he, ara, ko te pukapuka tapu e wakaae ana ki taku akoranga, a e wakakahore ki tau. E kore e mutu ta ratou wawai i te kupu o te Atua. Heoi ano ka mahuetia e ratou te Hahi Matua, te Take o te wakakotahitanga mo te ako, te Pou o te pono; na, ka taka ratou ki te ara o te watianga, o te waporarururutanga, o te pouritanga; ka pera hoki te hunga i hiahia inamata te hanga i te ture Pepara, kua tukua hoki ki a ratou nga reo tini ke; kihai tetahi i matau ai ki tetahi. Engari te ritenga kua tohutuhungia nei e au i te tuhituhinga nei ki a koutou, na, kia wakaaroa tahitia me te tukunga korero o te nuinga o nga keritiano, me etahi wahi marama o te pukapuka tapu: ko ia te ritenga tino pai ki te rapu i te Hahi pono, ki te kite i a ia, i te tikanga o te ako, i te kupu o te Atua.

Koia ra kia kitea te nuinga o nga keritiano e wakakotahitia ana i te wakaponotanga; i reira te Hahi Tapu Katorika; i reira ko nga wakaoranga ake pono o nga Apotoro; i reira te ako pono; i reira e noho ana a Hehu Kerito; i reira te Pou me te unga o te pono, ko te Hahi o te Atua ora, ko te Hahi Matua ia. Na, e rangi te pukapuka tapu e wakamaorititia ana e te Hahi o te nuinga o nga keritiano, i te pukapuka tapu e wakamaorititia e te hunga watiia, e ruarua ano, e hou, a e kore e tonoa ratou e te Atua kia wakaako ai. Otira kei te nuinga o nga keritiano o te Hahi Matua te Apotorotanga o Hehu Kerito; i reira te tononga o te Atua kia wakaakona tikatia ai nga iwi katoa; i reira, ae, i te Hahi Matua Katorika Romana, te aroha tapu, te aroha kaha ki nga tangata o te ao.

E te wanau arohatia e ahau i Nutirani, tenei taku ki a houtou, e hara tenei i te korero wakakake, engari ko te korero mo te pono, na, ko ahau i taku mahi tapu, i oku Ariki, ko ahau te tino minita o Hehu Kerito me te waha o te Hahi Matua mo te korero ki a koutou i te pono, i te tika, na, i te kupu o te Atua, ki te ritenga o nga tau katoa, o te wenua katoa. E hara i a matou to matou ako, to matou ritenga, e kore hoki matou e wakaako i a matou wakaaro tangata; na, to matou ako ko te ako o te Hahi Matua, o te Hahi Pono, ara, o Hehu Kerito ano. Kihai hoki matou i tango hara ai i te pukapuka tapu, i te kaha nga mo te wakaako; na, te pukapuka tapu me te kahanga mo te wakaako, ko nga mea i tukua mai nei ki ahau i te kahanga o te Hahi Matua, ara, i tona tino rangatira tapu ko te Papa; a naku i ho atu tenei ki oku Ariki katoa hei hoa mahi moku, kia wakaako tahi matou ki a koutou.

Kaua tenei korero na koutou ki a matou: na te aha kihai koutou i haere mai ki Nutirani i mua, i namata? me he mea ka tae mai koutou i mua, na, ka tahuri atu matou katoa ki a koutou.

Ko te waporarururutanga kautanga ta nga hahi watiia.

Kei te nuinga o nga keritiano te Hahi Tapu Katorika me nga ritenga katoa mo te pono.

Ko te tikanga o te mahi tapu Katorika Romana i Nutirani.

Ahakoia kihai te mahi tapu o te Hahi Matua i mahia ai i Nu-

tirani, i mua i te taenga mai o nga hahi watiia na, e tino tika kia tahuri mai nga iwi katoa, ki te Hahi Matua Katorika Romana.

Tenei ano taku ki a koutou : i namata, na, i nga ra o nga Apotoro, kihai ratou hoki i tae mai ai, i te ra kotahi, i te tau kotahi ranei ki nga iwi katoa ; ta te mea ka nui ra ta ratou mahi ki tera iwi, ki tera iwi ; ano ka oti ta ratou mahi ki tetahi iwi, ka riro ratou ki te wakaako ki tetahi iwi ke atu, i a ratou ano e mea ana i nga Ariki hei mahi tapu ki nga iwi i wakaakona ra e ratou ano. Waihoki ka penei aianei te mahi tapu o nga kai wakaako o te Hahi Katorika Romana, te Hahi o nga Apotoro. Na, ka mahi ahau i mua kei tera iwi, kei tera iwi, a ka oti taku mahi i reira, ka tonoa ahau e te Papa i Roma kia haere mai ai ahau me oku Ariki ki Nutirani, ara, ki a koutou. Na, ko nga Apotoro hoki i namata i tae mai kia penei me matou ki etahi iwi kua wakahekia e nga kai wakaako o etahi Hahi Watiia i aua ra. A ka pera te ako nui o nga Apotoro ki nga tangata o reira : kia wakapono ra koutou ki te Hahi Tapu Katorika, ara, ki te nuinga o nga keritiano ; kia rite ta koutou wakapono ki ta ratou, ara, ki ta te Hahi nei ; mo matou anake me a matou wakaoranga ake tenei kupu nui o Hehu Kerito : haere ra koutou kia wakaakona nga tau iwi. Koia ka oti a Hehu Kerito te ho atu i nga iwi katoa hei wahi o te mahi tapu ki nga kai wakaako o te Apotorotanga o te Hahi Katorika Romana ; na ratou ka wakaritea putia te ako o te kupu o te Atua, e wakakite ana ratou i nga mea pono, i nga mea e teka ranei, kia puritia ai nga mea pono, a kia mahuetia ai nga mea teka.

Ko ia hoki ta matou ritenga me ta matou mahi aianei, i Nutirani, e mea ana matou ki a koutou, e o matou teina, kia rite ta koutou wakapono ki ta te Hahi Katorika, ara, ki ta te nuinga o nga keritiano, na, ki te kahore e wakarongo koutou ki taua Hahi, e noho ana koutou hei hunga Atua pono kore ki te aroaro o Hehu Kerito ; kia puritia e koutou nga mea pono e wakakitea nei e matou ki a koutou ki te ingoa o te nuinga o nga keritiano, ki te ingoa o te Atua ano ; a kia mahuetia nga mea teka, nga mea kino katoa.

Heoi ka witi atu ki a koutou te marama o to te Atua kupu pono, ara, te ako o te Hahi Matua, na, tangohia tenei e koutou me wakawetai koutou ki a Hehu Kerito e wakapai ana ki a koutou.

Ko etahi mea e pono, ko etahi mea e teka ki nga hahi watiia. Otira no ratou ano nga mea teka ; a no te Hahi Katorika Romana nga mea pono. Koia rangona taua Hahi kia puritia ai te pono, kia wakarerea ai te teka.

Aua koutou e wakahekia e nga Hahi Watiia. Ka kaiponu ratou i te pukapuka tapu o te Hahi Matua ; ka wakaputaina ketia e ratou te tikanga o tera, na, ka mahuetia e ratou etahi mea o te kupu o te Atua, ka puritia etahi, a ka tangohia etahi mea hou na ratou ano. Koia ko etahi mea e teka, ko etahi mea e pono, ko etahi mea e tawito, ko tetahi mea e hou ki to ratou akoranga, ki to ratou ritenga. Na, nga mea pono me nga mea tawito o nga Hahi Watiia, ko nga mea ano no te Hahi Matua, ara, no tona pukapuka tapu kua kaiponutia e ratou ; otira nga mea hou me nga mea teka i a ratou, ko nga mea na ratou ano. Koia kia tupato pu te hunga katoa ; kia ui mai ratou ki te Hahi Matua, na, ki tana kai tiakitanga, ko te hea te mea pono, ko te hea te mea teka i te tini o nga ako ke ? na, ka meinga atu e te

hahi nei ma tana kai tiakitanga, a ka kitea iho te tikanga, na, ka puritia nga mea pono, ka makaia nga mea teka; a ka pena ka tukua mai ai te rangatiratanga o te rangi ki te hunga katoa, ka kotahi ai te hahi mo tatou, ka kotahi ai te Atua, ka kotahi ai te wakaponotanga.

Aua hoki koutou e wakaporarurarutia i te korero wakahe, i te arumanga o te hunga e tohe ana ki te wakakahore i te akoranga o te Hahi Matua Katorika Romana; te arumanga o te tangata ki a ia ko te mea hou ki a koutou, otira kahore he mea hou tenei ki a ia, ara, ki a matou, ko tana kai tiakitanga tapu. Na, i te timatanga o te ao kua puta te kino. Ko Hatana ratou me ana anahera kino kua tohe ki te wakakino ki te Atua ano i te rangi, a ka turakina ai ratou ki te iweri.

No muri ka manawapa a Hatana ki a Atama, a ka wakahe ia ki taua tupuna tuatahi o nga tangata o te ao.

Muri iho ka manawapa a Kaina ki a Aperá, a ka patu i a ia.

Muri iho ko nga tuakana o Hohepa, te tama a Hakopa, kua manawapa ki to ratou teina, na, ka wakakino ratou ki a ia.

Ki muri ka manawapa nga Hurai ki a Hehu Kerito, ka wakahe ratou ki tano ako, a ka patu ratou i a ia ki te ripeka.

Muri iho ka nui te riri o te hunga tini tini ki nga Apotoro; ka nui te korero he me te korero kino hei wakahe, hei wakakino hoki ki a ratou; a no nga ra o nga Apotoro tae noa ki tenei ra, ka nui te hunga kuware me te hunga kino, ka tini nga Hahi Watiia i tohe ki te wakahe, ki te wakakino ki te Hahi Matua Katorika Romana. Koia e wakaritea ana ta hatu Pauro kupu nei: *ko te hunga katoa e hiahia te noho i te ngakau karakia ki a Hehu Kerito, e wakatoia ai.* (2 Timoti. 3. 12.) A tenei hoki ta hatu Pauro ki nga Keritiano: *ko nga Hahi Watiia e tukua mai ki a koutou,* (1 Koriniti 11. 19.) hei korero wakahe ki a koutou. Otira ko te hunga katoa o mua kua korero wakahe, kua wakakino ki te Hahi Matua Katorika Romana, na, ka hinga ai ratou, ka pahure ai hoki i te mata o te wenua. A ka pena koia a mua te hunga e tohe ana aianei kia wakahehia te Hahi Matua, kia wakakahoretia ai. Na, e kore rawa te pa o Hatana ratou ko ana hoa mahi i te wenua, e kaha ki taua Hahi i hanga ki runga ki a Petera, te rangatira o nga Apotoro, te Papa tuatahi. Ko te kamaka hoki ia e kore e hinga.

Otira ko nga wakatoinga katoa e meatia ana e te tangata ki a ia, na, ko nga mea enei e wakatahuritia ana ki te pai, ki te kororia o taua Hahi. Tenei ano tetahi o nga mea tini tini e wakakite ana i te tikanga o taku korero: na, i te tau kua mate, kua arumia tetahi o oku ariki i tetahi motu o te moana nei, a ka patua ia e tetahi hunga i tonoa ai e te rangatira o reira; ahakoa ko te nuinga o nga tangata o taua motu kua aroha ki toku ariki; na, ko te rangatira anake me te hunga ruarua i kuware, e tino wakapono ana ratou ki to ratou Atua Maori teka; kihai hoki te rangatira ra i pai ai ki te Atua pono, ki a Hehu Kerito, ki tona Hahi Matua Katorika Romana. Na, ka patua rawatia toku ariki, a mate rawa ia mo te wakaponotanga. Aue! kua waka-

Kei wakaporaruraratia te tangatai tearumanga, i te riri o te hunga e kino ki te Hahi Katorika Romana.

Ko te mea i Kitea e nga Apotoro, nga wakatoinga ki te Hahi Matua.

E hinga ana nga Hahi Watiia i te Hahi Matua.

Ko nga wakatoinga ki te Hahi Matua, e wakatahuritia ana ki tana kororia.

Ka nui te tupunga o te wakaponotanga ki muri ki te patunga o tetahi Ariki i tetahi motu o tenei mahi apororika.

mutua mona tenei ora poto, otira ka riro tana wairua ki te haringa tonutanga; ka nui te kororia i riro ki a ia i raro nei i te hahi, i runga i te rangi, i te aroaro o te Atua, i te wakaminenga o te hunga e tino wakaharitia i reira! Otira ka pa te riri o te Atua ki te rangatira kohuru, na, ka riro tetahi mate ki tona tinana, a mate rawa iho ia, ka tanumia, kua ngaro tona ingoa. Tena ka mate noa wawe hoki tana minita nui; a ko etahi mate atu kua pa ki tana wanau e haere ana hoki ki te mate. Heoi ano, ko te hunga katoa a tana rangatiratanga kua tahuri aiane ki te Hahi Matua Katorika Romana; ka tini te tangata o taua motu i iriiria ai e ahau, kua wakaharitia ratou, kua pai te wenua. Koia kua wakakororiatia te Hahi Matua i reira, na, e noho ana tokorua o oku arii i taua motu.

Ka tini nga auetanga mo te hunga e makahē ana ki te Hahi Matua.

Otira, e pono, ki ta te Atua kupu, ka tini te auetanga e tukua mai ki nga wenua, ki te hunga katoa e wakahe ana ki te Hahi Matua, ki te mea, e noho pakeke ai ratou i to ratou ara pouri. Na, e tu i runga i a ratou to te Atua riri, e tukua atu ai ratou ki te wakawainga, ki te ngoikore o te ngakau, ki te kino o tenei ao. Na reira hoki te tini o nga mate ki te tinana, ki nga mea o te kainga, ki nga mea e tupu i te wenua. Na reira te pouri o te wairua me te tutu me te wawai; heoi na reira te he, te korero teka me te tini o nga karakia ke.

Ka nui te aroha o te Atua, ki te Hahi Matua.

Kahore e penei te Atua ki nga keritiano tika no te Hahi Matua Katorika Romana. Ko tana wanau arohatia hoki te hunga o taua Hahi. Koia e tu ai ki runga ki a ia te wakamariretanga me te atawaitanga o te Atua. E hara i te ritenga watianga tana. Na, ki a ia kotahi Atua, kotahi wahaponotanga, na, he mahi tapu tahi, he ngakau tahi.

Ko te aroha o te Hahi Matua ki nga tangata Maori. Ko tana hahi hoki ki te mahi tapu mo ratou.

E te wanau, ae! he aroha kaha ta te Hahi Matua Katorika Romana ki a koutou! ko wai hoki o te tini o nga pakeha i aroha ki a koutou kia penei me matou? na wai i mahue ai ona matua, ona teina, ona tuahine, tona iwi, tona kainga, ara, nga mea katoa o te ao kia mahi ai utu kore mo koutou? koia tenei i a matou. Kahore hoki he wahine, kahore he wanau ki a matou kia wakakatoatia putia ai ta matou aroha ki a koutou, ki te Atua ano, a kia kaha pu ai ta matou ngakau ki te tupato ki a koutou, na, ki to koutou pai. E kore hoki matou e pirangi ki to koutou wenua, ki o koutou kainga, ki o koutou taonga, ki te mana o nga rangatira o te ao; na, kihai matou i tae mai kiko nei mo nga mea noa o te ao nei, engari mo nga mea tapu o te rangi, o te ora tonu. Ae, kihai matou i tae mai mo ta matou pai, engari mo koutou, e te wanau arohatia, na, mo ta koutou pai. Tenei ano ta matou pirangi nui, na, kia wakaorangia koutou ki te Atua, kia wakaharitia ai. E kore hoki matou i matakū ai ki te haere ki te moana mo koutou, ki te haere ra te ngahere, i nga awa me nga ara o Nutirani, kia kite matou i a koutou, kia wakaakona ai koutou. E nui te moni i riro ki te mahi penei; na, te moni nei ko te tohu o te aroha o te Hahi Matua ki a koutou. Kihai hoki matou i matakū ki nga korero teka tini ke, ki nga komiti kia wakapuakina ai te pono o Hehu Kerito ki

a koutou. Koia ra, e te wanau, e kore matou e matakū ki te matenga rawa mo te wakaponotanga. Na, ko Hehu Kerito tā matou aroha, to matou taonga i te rangi wakamutunga kore.

Kia kaha hoki koutou te noho i te tikanga o te Hahi Matua Katorika Romana. Ae, kia noho te tangata i te tikanga, kia mate ia ki runga ki te tikanga, ka tika, ka wakaharitia ai ia i te ora tonu o te rangi.

Kia rapu hoki te hunga katoa i te tikanga o te Hahi o te Atua ora, i te Hahi te Pou me te Unga o te pono, na, ko te Hahi Matua ia, ko te Hahi Take e ho mai i nga ritenga tapu, kia ora tonu ai te tangata; e rangi taua Hahi, e rangi tana ako, i te pukapuka tapu kau e kore e wakamatauria tikatia. Ae, kia rapu te hunga katoa i te pono o te Hahi! Tenei ano te ritenga tino tika ki te rapunga nei, e hoa mā, e te wanau o te Atua; na, kia mahuetia te hara; tā te mea e kore te Atua e ho mai i te matauranga i tana rangatiratanga ki te hunga mahi kino; tena, kia wakarite hoki koutou i nga ture o te Atua e matauria nei e koutou, me inoi atu koutou ki a Hehu Kerito, kia ho mai tona marama ki a koutou. He mea pai hoki te inoi ki a hata Maria, ko te matua wahine ia o Hehu Kerito; na, e nui tana aroha ki a Maria, a e nui te aroha o Maria ki a tatou, hei wanau o tona tamaiti, ara, ko tana wanau tapu hoki tatou. Ae, inoi ra ki a Maria kia inoi ia, ratou ko nga hato katoa me tatou hoki mo tatou ano ki a Hehu Kerito, te tino kai inoi ki te Atua mo te wakaoranga o nga tangata o te ao. Ko ia tetahi ritenga mo te rapu i te Hahi Matua, i te tikanga o te kupu o te Atua, ara, o te pukapuka tapu, tirohia te pukapuka e riro atu nei e au ki a koutou, me wakaaro koutou. Ko te pukapuka na e wakamatau ki a koutou i te pukapuka tapu ano, i te tikanga o te ako pono. E rangi te wakamohiotanga o te kupu o te Atua i te pukapuka tapu e kore e ngawari ki te matau o te tangata i ona wahi tini tini. Ki te mea e noho koutou i te Hahi Matua, ka marire, ka hari to koutou ngakau. Ko ia tetahi tohu o te wakaaetanga o te Atua ki tā koutou tahuritanga mai, ki tā koutou noho kei te Hahi Matua Katorika Romana, ko te Hahi ia o te Atua ora, ko te Pou me te Unga o te pono. Kei taua Hahi te rua o nga taonga wairua katoa mo te ora tapu, mo te rangi. Koia ko te Hahi Katorika Romana te tino taonga e kawea ana ki nga iwi o te ao, ki Nutirani hoki, kia haere atu ai koutou me ratou ki te ora tonu.

Kia kaha hoki nga tangata Maori ki te rapu, i te Hahi pono.

Tenei te wakamutunga o taku korero: kia wakaharitia te hunga e noho i te aroha o te Atua, kia ripeneta te hunga hara, a kia wakapaingia koutou katoa e Hehu Kerito. Ki te ingoa o te Matua me te Tamaiti me te Wairua tapu. Amene.

+ NA H. P. W. POMAPARIE EPIKOPO KATORIKA ROMANA.

HE AKO ME ETAHI KATEKIHAMA NA TE EPI- KOPO HOANE PAPITA WERAKIKO POMAPARIE,

KIA NGAWARI AI KI NGANGA TANGATA MAORI TE MATAURANGA
I TE KUPU PONO O TE ATUA.

HE MEA TUHITUHI, I PEWAIRANGI, I TEHEPERI, 1842.

PEREWAHIO.

E wakapono ana ahau ki te Hahi Tapu Katorika. (*ko to nga Apotoro tuhituhinga.*)

Ko te hahi o te Atua ora te pou me te unga o te pono. (1. *Timoti 3. 15.*)

Ko ia ekore e wakarongo ki te hahi, waiho ia hei hunga Atua pono kore. (*Matiu 18. 17.*)

Ko ia, e te wanau arohatia nuitia, ko ia nga kupu kua rangona e koutou i te wahi tuatahi o taku pukapuka ako i perehitia i mua, a ka riro ki a koutou. Na, ki aua kupu ka kite koutou, e tino tika kia rite nga wakaaro o te tangata ki to te Hahi, i nga mea o te wakaponotanga. Ekore hoki te Hahi Tapu Katorika e ahei te wakateka ki nga tangata o te ao, a ekore tetahi hunga e ahei te wakahe ki a ia; ta te mea e ki ana, e wakamohio ana hoki ia i te tikanga. Na, ko te kai wakapuaki ia i te ako pono; ko te kai korero o te Atua ano, ara, ko te pukapuka ora te Hahi. Tenei ano e ahei ana te tangata wakahe te wakahe ki te tikanga o te pukapuka tapu; ta te mea ekore te pukapuka e ki atu; ko te mea pepa ia, ko nga rarangi mangumangu, ekore e korero atu ki te hunga e kuware i a ia. Otira e ahei ana te Hahi te ki atu ki te hunga e tohe ana kia wakuputaina ketia tana ako, ko te ako o te Atua ano, ara, ko te pou me te unga o te pono. Koia kia rangona nuitia ai te ako o te Hahi, e wakaako ana, ma te waha o ana kai korero, ki nga tauwi o te ao, na, e wakaako ana ia ma te Papa, ma nga Epikopo e wakakotahitia nei ki taua tino Epikopo, a ma nga Ariki e tonoa nei e nga Epikopo.

Tenei ano te wahi tuarua o te pukapuka nui, e mahia nei mo koutou i toku kainga, i Tokerau. Na, ano ka oti taua pukapuka nui katoa, ka takaia ia ki te kopaki tino pakeke. Tena ano nga kopaki, kei toku ware e takoto ana. Otira no ka roa te mahi kia kopakitia pakeketia te pukapuka, koia ka riro hohoro ai tenei wahi tuarua i te kopaki pai, ahakoa e kore e tino pakeke, kei

noho roa koutou i te ako pukapuka kore. Na, ma taua wahi tuarua o te pukapuka nui, ka matau ai koutou ki te ahatanga o te kupu o te Atua, ka matau ai hoki koutou tenei pono take : erangi te ako o te Hahi, erangi te wakamohiotanga o te kupu o te Atua, i te pukapuka tapu ano. Kia tohe koutou kia riro pu ki o koutou ngakau nga kupu o tenei pukapuka ; kei pera koutou me te tangata e titiro ana ki te kai e takoto ana ki tona aroaro ; e kore hoki te tangata e ora ki te tirohanga kautanga ; engari ma te kai ka ora ai te tangata. Kia kaha koutou ki te katekihama me nga iwi tini tini e kite nei ahau, e kaha ana. Ahakoa hoki e poto ano te ako o te katekihama, na, e mau ana ia i nga kupu nui o te wakaponotanga.

Tenei hoki tetahi o aku kupu : na, ka titiro koutou ki te pukapuka, kia tohungia nga kupu e ngaro ; a no ka haere koutou ki te kainga o te Ariki, a ki te haere ranei te Ariki ki o koutou kainga, na, kia tino ui atu koutou ki a ia i te tikanga o aua kupu, o ana ritenga e ngaro ana ki a koutou.

Heoi ano aku kupu, e te wanau arohatia, kia wakapaingia koutou e te Atua, e Hehu Kerito hoki to tatou kai wakaora. E nui ana aku inoinga ki te Atua mo koutou ; na te mea e nui ana taku aroha atu ki a koutou. E nui ana hoki taku inoinga ki a Maria, kia inoi ia ki te Atua mo tatou katoa. A kia kaha hoki koutou ki te inoi, ki te rapu i te tikanga, ki te noho i te Hahi Pono, i te Hahi Tapu Katorika Romana, kia wakaorangia ai, kia wakapaingia ai koutou, e te hunga o Nutirani ! Heoi, kia noho, kia wakanuia mai te keratia o Hehu Kerito ki a koutou !

KO TE KUPU O TE ATUA.

UPOKO 1.

KO TE AHATANGA ME TE PAINGA ME TE TAKOTORANGA O TE KUPU O TE ATUA.

2. Uinga atu. He aha te kupu o te Atua?

Meinga mai. Ko ana wakaaro i wakaputaina e ia ki te ao, ma te waha ranei o ana kai wakaako, ma te tuhituhinga ranei o ana kai tuhituhi tapu.

Ko te ahatan-
ga o te kupu o
te Atua.

WAKAMOHIOTANGA.

Ko ia te tino kupu o te Atua ko ana wakaaro ; ta te mea kahore he tinana, kahore he waha, kahore he reo ki te Atua ; na, he wairua anake ia. Na reira he pono, ko te reo o ana kai wakaako, ko te tuhituhinga a ana kai tuhituhi tapu, e hara i te mea pu o tana kupu, engari to ratou reo, to ratou tuhituhinga, ko nga tohu pu ano, ko nga wakapakoko o te tino kupu o te Atua, ara, o ana wakaaro. Tenei ano tetahi kupu wakarite : te tuhituhinga o te pukapuka tapu ano, ko te hiako o te kupu o te

Atua; a nga wakaaro o te Atua ko te tino kupu, ko te hua hei kai wakawairua mo te ngakau o te tangata.

Ko te painga o te kupu o te Atua.

He nui te pai o taua kupu mo te ora tapu.

1. U. He aha te pai o te kupu pono o te Atua?

M. Te kupu pono o te Atua ko tetahi tino keratia hei kai wakawairua mo te wairua o te tangata; na, ko te kupu o te Atua te marama e wakarere ana i te pouritanga me te kuwaretanga o te tangata, a e wakatupu ana ki tona ngakau i nga hua o te pono, o te tika me te pai me te maharatanga.

WAKAMOHIOTANGA.

Tenei ano etahi kupu wakarite kia matauria nuitia ai te pai o te kupu o Hehu Kerito, te kai wakaora i te ao nei. Na, ko Hehu Kerito te ra wakawairua o nga wairua o nga tangata. Ko tana kupu te marama mahana e wakatupu ana ki te ngakau o te tangata tika i nga hua o te ora, ara, i te pono, i te pai. Tenei hoki ko to te tangata wairua e rite ki tetahi mara, e tupu ana ki te pai ma te keratia o te Atua; a te keratia ko te ua wakawairua mo te mara o te ngakau.

Na, ki te kahore te marama me te mahana o te ra, a ki te kahore hoki te ua o te rangi, ka waiho nga mara o te ao ki te pouri, ki te makariri me te pakeke; a e kore rawa e ahei ai te mara te wakatupu i nga mea kai; na, ko te mara mate ia. Waihoki ki te kahore te kupu o Hehu Kerito, ara, ki te kahore te marama mahana o tana kupu, me te ua o te keratia, na, e noho te wairua o te tangata ki te pouri, ki te ngoikore me te pakeke o te ngakau.

Otira ki te mea e tukua mai ki te mara te marama me te mahana o te ra, me te ua o te rangi, ka hari te wenua, e ahei ana te wakatupu i nga hua tini tini mo te ora o te tangata. Waihoki ki te mea ka tangohia e te tangata te kupu o Hehu Kerito, na, ka wakamaramatia ai te wairua, ka hari, ka kaha te ngakau te wakatupu i nga hua o te pono me te pai, o te mariretanga me te atawai, o te tikanga me te maharatanga, ara, i nga hua katoa o te ora tapu. Na reira he tika ana wakaaro, ana korero, ana mahinga katoa. Koia he nui te pai o te kupu o te Atua mo te tangata. Na, ki nga iwi e tango ana i taua kupu he nui te marama, he nui te atawai, he nui te painga, na, ka wakapaingia ai ratou e te Atua ano.

He nui te pai o te kupu o te Atua mo tenei ora.

Heoi, he nui te pai na te kupu pono o te Atua mo te ora tapu o te tangata; otira he nui hoki te pai o taua kupu mo tenei ora ano. Ta te mea, ano ka wakamaramatia te wairua o te tangata i taua kupu, ka riro ki a ia te maharatanga, na, ka wakahangia ai hoki ia kia ahei ia te wakaaro tika, te matau tika i nga mea tini tini o te ao nei, i nga mahi pai mo te tinana, ara, mo te ora nei. No hea koki te matau kaha o nga iwi pakeha i tawahi ki te mahi i nga mea pai tini tini mo te tinana? Na, na te kupu o te Atua i wakakaha ai to ratou wairua. Koia ra, he nui te pai o te kupu o te Atua mo te tangata. Otira ki nga iwi e kore e tango i taua kupu, he nui te pouritanga, he nui te

kuwaretanga, he nui nga kino, ara, he nui te tahae, me te puremu, me te korero teka, me te riri, me te tutu, me te wawai, me te taua, na, ko nga kino a Hatana e kaha ki reira.

2. U. Kihea e takoto noa koia to te Atua kupu katoa ahakoa korerotia kautia, ahakoa tuhituhia?

Ko te takoto-ranga o te kupu o te Atua.

M. Ki te Hahi Katorika Romana: ko te Hahi ia hei pou, hei unga o te pono; ko te rua o nga mea o te rangi. Ka oti hoki a Hehu Kerito te ho mai ki a ia i nga taonga tapu katoa mo te ora tapu o nga tangata, e mea ana ia ki tana apotorotanga; hacre ra koutou, wakaakona nga tauwi, ho atu ki a ratou i te ako, i nga mea katoa i ho atu nei e au ki a koutou mo ratou. Koia ki te Hahi Katorika Romana e takoto ana te kupu katoa o te Atua.

1. U. He aha te ingoa mo to te Atua kupu e korerotia kautia ki te waha o ana kai wakaako?

M. Na, ki ta te korero tawito o te Hahi o Hehu Kerito, ka huaina tena, ko te Teratihiona.

UPOKO 2.

KO TE TERATIHIONA.

2. U. He aha te Teratihiona?

M. Ko te kupu o te Atua, ara, ko ana wakaaro kihai i tuhituhia ki te pukapuka tapu, na, ko ana wakaaro i wakuputaina e ia ma te waha o ana kai wakaako tapu, a tukua iho ki te ako reo o tana Hahi, a ki te maharatanga o te nuinga o nga keritiano.

Ko te ahatanganga o te Teratihiona.

1. U. Me pehea ka puritia ai te Teratihiona, i te huringa o nga tau o te Hahi, a me pehea e kitea ai ia aiane?

Ko te ritenga i puritia ai te Teratihiona.

M. Ka puritia tonutia te Teratihiona ki te maharatanga o te nuinga o nga keritiano o te ao, ki te tukunga korero o ratou, ki te ako o nga kai tiaki o te Hahi; ki te wakuakanga o te nuinga nei o nga keritiano; a ko te Teratihiona te mea i tuhituhia hoki ki te aroaro o nga tauwi, i nga pukapuka tini tini. Koia e takoto noa ai te Teratihiona kia kitea ranci, kia rangona ranei e nga tangata.

2. U. He pono, kihai koia te kupu katoa o te Atua i takoto noa i roto i te pukapuka tapu?

M. Koia he pono tenei ki ta te pukapuka tapu ano, e mea ana ia: *e tini atu nga mea miharo i meinga e Hehu ki te aroaro o ano akonga, a hihai nei i tuhituhia i taua pukapuka*, (hato Hoane 20, 30.)

Ko te pono-tanga o te Teratihiona.

Tenei tetahi atu kupu ki ta hato Pauro (2 Teharonika. 2. 14.) *Kia tu koutou, e o motou teina, puritia e koutou nga tukunga korero, ara, nga Teratihiona, i wakaakona ai koutou, ki te kupu ranei, ki o matou tuhituhinga ranei.*

Koia ki ta nga kupu nei ritenga, e tini tini nga kupu o te Atua kihai i tuhituhia mai ki te pukapuka tapu; engari ko te mea ia i tukua mai ki te taringa o nga tangata, a puritia tonutia iho

ki to ratou maharatanga, a ka riro kia penei tena ki nga iwi katoa ma te tukunga korero, ara, ma te Teratihiona.

2. U. Kia kitea mai aiane i tetahi o nga kupu o te Atua kihai i tuhituhia ra ki te pukapuka tapu?

Ko te tahi kupu o te Atua, kihai i tuhituhia i te pukapuka tapu.

M. Na, ko ke ture o te Atua nana i wakarite kia mahuetia te ra tapu tawito, ara, ko te hapati, a kia tangohia ai te ra tuatahi o te wiki hei ra tapu tika mo nga tangata katoa o te ao. Ko ia te ture nui o te Atua i hiahiatia mai e Hehu Kerito; a kihai tena i tuhituhia ki te pukapuka tapu, engari ko te mea tena e kitea nuitia ana ki te Teratihiona.

1. U. He tini tini pea nga wakaaro e te Atua kihai i tuhituhia ki te pukapuka tapu?

E tini hoki nga kupu o te Atua kihai i tuhituhia ra i te pukapuka tapu.

M. Ae, he tini tini ki ta hato Hoane me ta hato Pauro kupu kua rangona inaianei. Otira haunga tera; na, he tini tini hoki nga wahi o te pukapuka tapu e wakauaua nei ki te matau o te kai titiro i te tuhituhinga kau; na, e kore e kitea e ia te ahatanga me te peheatanga o nga wakaaro o te Atua, i tera wahi, i tera wahi o taua Pukapuka. Otira ma te tukunga korero, ara, ma te Teratihiona ka riro ki te nuinga o nga iwi Keritiano te matauranga i te peheatanga me te ahatanga o te kupu katoa o te Atua. Koia he tini tini nga wakaaro o te Atua kei te pukapuka tapu, e kitea ana ki te Teratihiona; ara, nga tikanga o ana wakaaro ko nga mea no te Teratihiona hoki.

1. U. E pai te ako o te Teratihiona ki te aha?

Ko te painga o te Teratihiona

M. Na, 1°. e pai te ako o te Teratihiona kia kitea ai e nga tangata nga kupu tini o te Atua e tika nei ki te wakaponotanga, ara, ki te ora tapu o nga tangata; kia penei te tikanga o te kupu o te Atua kia wakatapua te ra tuatahi o te wiki hei ra tapu.

2°. E tino pai hoki te ako o te Teratihiona kia wakamatauria tikatia e nga tangata to te pukapuka tapu wahi tini tini e wakauaua nei ki te matau o te kai titiro.

3°. E pai te Teratihiona kia wakahokia nga korero wakahe, ara, nga ako hou e hara no te Atua. Koia e pai ana te Teratihiona kia kitea ai te pono, a kia mahuetia ai te henga.

4°. Heoi, e pai ana te Teratihiona kia puritia tikatia ai te pukapuka tapu ano, a kei wakaputaina ketia tena e te hunga kuware ranei, e te hunga mauahara ki te ako o te Hahi Kotahi o Hehu Kerito.

1. U. Me pehea a wakamatau ai te Teratihiona i to te pukapuka tapu wahi tini tini e kore e takoto noa ki te matau o te tangata?

Ma te Teratihiona ka matauria ai nga waka tini tini o te pukapuka tapu.

M. Na, me he mea ko tetahi kai titiro e kore e matau ki tetahi wahi o te pukapuka, na, e kore ia e kite ai i te tikanga o te wakaaro o te Atua; ta te mea e kore e ki mai te pepa o te pukapuka ki te tangata e kore e matau. Otira ko te Teratihiona e ahei ana te ki mai ki a ia me te wakamatau ki a ia i te tikanga o nga kupu e kore e matauria nei e ia. Ta te mea e takoto noa nga kupu o te Teratihiona kei te wakaaro o te nuinga o nga keritiano o te ao, e korero ana ma o ratou komiti nui, i huaina ko nga Konihiria, a ma te waha hoki o o ratou kai tiaki e wakaako ana

Ko te waha o te Teratihiona.

ki to ratou ingoa, ara, ki te ingoa o Hehu Kerito hoki, i nga wahi katoa o te wenua. Koia te Teratihiona ko te kupu o te Atua e wakuakina ana e te nuinga o nga Keritiano ; na, te Teratihiona ko te pukapuka tapu ora, e ki ana ki nga tangata o te ao. Otira te pukapuka tapu kau ko te tohu o te kupu o te Atua, e wakuakina nei e te pepa, e te tuhituhinga e kore e ki ki te hunga e kore e matau ki a ia. Heoi, te Teratihiona ko tetahi mura hei marama take o te marama o te pukapuka tapu ano. Na, e tini tini nga wahi o te pukapuka tapu e noho ana hei marama ngaro, e kore nei e ka i te Teratihiona kore, ko te Teratihiona hoki te tino mura mana ka ka ai te marama o te pukapuka tapu.

Ko te Teratihiona te tino mura e waka-mura ai te marama ngaro o te pukapuka tapu ano.

Tenei ano tetahi kupu wakarite : na, e rite te pukapuka tapu ki tetahi raiti nui mo te ao nei. Otira e wa mea ano mo nga raiti. Na, ko te turanga raiti, ka tahi ; ko te hinu, ka rua ; ko te wiki ka toru ; a ko te mura, ka wa. Waihoki e wa mea ano ki te pukapuka tapu ; na, ko te kopaki hei turanga, ka tahi ; ko te pepa hei hinu, ka rua ; ko nga rarangi mangumangu hei wiki ka toru ; ko te tikanga o nga kupu tuhituhi, ara, ko nga wakaaro o te Atua, hei mura, ka wa ; otira ma te ako o te Hahi, na, ma te mura o te Teratihiona, ka ka ai taua mura, hei marama mo nga tangata katoa. Koia te Teratihiona ko te tino mura, ko te mura wakaka, ko te mura take, ko te mura matua o te marama o te pukapuka tapu ano. Koia e rangi te Teratihiona i te pukapuka kau. Heoi, ko te Teratihiona e takoto ana ki te wakaaro, ki nga pukapuka hoki o te nuinga o nga Keritiano. Koia te nuinga o nga Keritiano ko te nohoanga me te unga o te kupu o te Atua.

E rangi te Teratihiona i te pukapuka tapu kau.

2. U. Kei a wai te nuinga o nga Keritiano ?

M. Kei te Hahi Katorika Romana, ara, ko te Hahi Katorika Romana te nuinga ano o nga Keritiano.

2. U. Na reira he pono koia, ko te Hahi Katorika Romana te nohoanga me te unga, me te waha o te kupu katoa o te Atua ?

M. Ina. Koia hoki tenei te ture o nga Apotoro : kia rite to nga tangata wakaaro ki ana, i nga mea o te wakaponotanga ; e mea ana nga Apotoro : wakaponohia ra te Hahi Tapu Katorika, e wakaako tahi ana ma te Teratihiona me te pukapuka tapu.

1. U. Me pehea e wakahokia ki te Teratihiona nga ako he o nga Hahi Hou, a me pehea hoki e wakakite ai te Teratihiona i nga mea pono ranei, i nga mea teka ranei o nga ako tini ke i te kupu o te Atua ?

Ma te Teratihiona ka kitea ai nga mea pono, nga mea teka ranei o nga hahi hou.

M. Tenei te tikanga : ma te Teratihiona ka kitea nuitia te wakaponotanga no nga tau katoa, no te wenua katoa, ara, no te nuinga o nga Keritiano o te ao. Na, ko nga ako e rite ki taua wakaponotanga, e kore e he, engari e pono ratou. Otira ko nga ako e kore e rite ki taua wakaponotanga, e kore e pono, engari e he ratou. Na, ahakoa to ratou ahua e rite ana pea ki te tuhituhinga o te pukapuka tapu e kore nei e ki, ara, ahakoa to ratou ahua e rite ana pea ki te hiako o to te Atua kupu, na, e kore ratou e rite ki te tikanga o te pukapuka tapu, ara, ki to te

Atua wakaaro, te tino kupu, te hua i roto i taua pukapuka. Na, e rangi te Teratihiona, ko te pukapuka e ki, ko te pukapuka ora ia, e wakamohio ana i nga wakaaro o te Atua.

1. U. Otira ki te mea e tohe te kai korero he ki nga kupu tini tini, kia wakahokia ai te kupu mahara o te kai korero pono, me pehea ka ki atu te kai korero pono?

Ma te Teratihiona ka wakamutu ai nga totohetanga i te tikanga o te kupu o te Atua.

M. Na, tenei tana kupu nui e kore rawa e wakahokia tika; e rangi mo nga tangata tika katoa te Teratihiona, ara, te kupu o te Atua ki ta te nuinga o nga Keritiano o te ao, i te ako hou o te itinga o etahi atu. Ta te mea te nuinga o nga Keritiano ko te Hahi Tapu Katorika; a wakaponohia ra te Hahi Tapu Katorika. Ko ia te kupu toa o nga Apotoro: ko ia hoki te kupu e ahei ana te wakamutu i nga wawai katoa i te kupu o te Atua. Heoi, he tino kuware te tangata e kore e wakarongo ki nga kupu marama nei. Koia kei ki atu ai ki a ia te tangata mahara; waiho ia ki tana wakaaro, me inoi atu ki te Atua mona kia tohungia ai ia.

1. U. Me pehea e tino tika te Teratihiona kia puritia tonutia ai te tikanga o te pukapuka tapu?

Ma te Teratihiona ka puritia ai te tikanga o te pukapuka tapu.

M. Na, e puritia tonutia te tikanga o te pukapuka tapu ma te wakarite i tona tuhituhinga me tona tikanga nonaiane ki tona tuhituhinga me tona tikanga no mua, ara, ki tona tuhituhinga e tohungia nei e te Teratihiona o te nuinga o nga keritiano, mea ana ma o ratou minita nui: ka rite taua tuhituhinga nonaiane ki te tuhituhinga tawito. Koia ki te kahore te Teratihiona, e kore e ahei ai te tangata te wakapono tika ki te pukapuka tapu hei kupu o te Atua. Koia ra e tino tika te Teratihiona kia puritia tonutia te tikanga o te kupu o te Atua. Koia hoki te Teratihiona ko te kai korero ora o te Atua ki nga tangata o te ao, ara, ko te Teratihiona te pou me te unga o te pono. Heoi e rangi te takoto noa o te kupu o te Atua ki te Teratihiona, ara, ki te ako o te Hahi Katorika Romana, i te takoto noa o taua kupu ki te pepa o te pukapuka tapu ano.

UPOKO 3.

KO TE PUKAPUKA TAPU.

Ko te ingoa o te Pukapuka Tapu.

1. U. He aha te ingoa o te Pukapuka Tapu?

M. Ko te Piperia ki te reo tawito, a ki tetahi reo ke, i Nutirani, ko te Paipera.

1. U. E hia nga wahi o te Piperia?

E rua wahi nui o te Piperia.

M. E rua wahi nui o te Piperia: na, ko te wahi i tuhituhia i mua i te taenga mai o Hehu Kerito ki te wenua, a ka huaina tena, ko te Pukapuka Tapu Tawito, ara, i Nutirani, ko te kawenata tawito.

Otira ko te wahi i tuhituhia ra ki muri i te taenga mai o Hehu Kerito ki te wenua, ka huaina ko te Pukapuka Tapu Hou, ara, i Nutirani, ko te Kawenata Hou.

1. U. E tini pea nga wahi o te Kawenata Tawito?

M. Ae, e tini ana wahi; ka tini hoki nga kai tuhituhi tapu i tuhituhi i te kupu o te Atua ki roto ki a ia. Ko nga Porowete ratou me etahi tangata atu i whiriwhiria ra e te Atua kia tuhi-tuhi hoki ratou.

E tini nga wahi o te Kawenata Tawito.

1. U. E tini hoki pea nga wahi o te Kawenata Hou?

M. Ae ra, e tini koki ana wahi; ko te pukapuka ia i tuhituhia e nga Apotoro me etahi atu akonga o Hehu Kerito.

E tini nga wahi o te Kawenata Hou.

2. U. He aha te pukapuka tapu katoa?

M. Ko te tuhituhinga hei tohu o te kupu o te Atua, ara, o ana wakaaro.

Ko te ahatanganga o te Piperia.

WAKAMOHIOTANGA.

Na, ki nga pukapuka katoa e toru mea ano e tika kia wakaaroa e te tangata: na, ko te tuhituhinga, ko te reo me nga wakaaro e tohungia nei e te reo tuhituhi; ko te reo hoki te mea hei tohu o nga wakaaro, ara, ko te mea e wakaputa ana i nga wakaaro o te kai korero. Otira te tuhituhinga ko tetahi mea mangumangu hei wakapakoko, hei tohu o te kupu reo. Ta te mea te tuhituhinga ko nga kupu reo ano e takoto ana ki te pepa, a e kitea ana e te kanohi. Na, ko te kupu reo kau te mea e pa ki te taringa; ano ka takoto te reo ki te tuhituhinga, ka kitea ia e te kanohi o te kai titiro. Koia ma te tuhituhinga e kitea ai te kupu reo, a ma te kupu reo e kitea ai te wakaaro o nga tangata. Na, ko te wakaaro te mea wakawairua hei hua mo te wairua, a te tuhituhinga ko te reo pepa hei tohu, ara, hei hiako o te wakaaro, te hua.

He mea ano te kupu tuhituhi, he mea ano te tikanga o te kupu tuhituhi.

Koia te tuhituhinga o te Pukapuka Tapu, ko te tohu, ko te hiako o to te Atua wakaaro, te hua tapu mo te ora tapu o nga tangata, ara, te kai wakawairua mo te wairua o te tangata kia ora ai ia i te pono, i te tika, i te pai. He kai ano hoki to te wairua, he kai ano to te tinana. Na, nga mea maori e tupu ana i te wenua, ko nga mea hei kai mo te tinana. Otira e rua mea ano ki nga hua o te wenua, na, ko te hiako me te mea kai o roto: ara, ko te hiako te tohu o te mea o roto; a te mea o roto ko tetahi kiko ano hei kai mo te tinana.

He mea ano te tuhituhinga o te pukapuka tapu, he mea ano te tikanga o nga wakaaro o te Atua. Na, ko te tuhituhinga te kiako, a ko nga wakaaro o te Atua te hua.

Tenei ano he kupu wakarite: wakaaroa kikonei te mereni, he kai reka ia. Na, e rua mea ki te mereni, ko tona hiako, me tona kiko i roto. Otira kahore te hiako hei kai, engari ko te kiko i roto. Waihoki e hara te kai wakawairua o te kupu o te Atua i te tuhituhinga mangumangu, i te pepa, i te takai papai ranei; engari te wakaaro o te Atua ko te tino kupu o te Atua ia, ara, ko te kai tino pai mo te wairua o te tangata.

Ko nga wakaaro o te Atua te tino mea kai mo te wairua o te tangata.

Tenei hoki, e wakarite ana hoki te pukapuka tapu ki tetahi pereti kai, ki te kete kai ranei. Na, e hara te pereti i te mea kai, engari ko te mea o roto. A ki te mea he mea hiriwa, he mea koura te pereti, ko ia ko te mea papai ia, otira e hara i te kai taua pereti kau; e kore hoki te tangata e ora i te kete o waho, engari i te kai o roto, waihoki e kore te wairua e ora i te pepa, i

E kore te wai-

rua o te tangata e ora i te pepa, e ngari ka ora ia i nga wakaaro o te Atua. te tuhituhinga o waho o te pukapuka, engari i te mea o roto, na, i te tino kupu o te Atua, ara, i ana wakaaro e kawea ana e te tuhituhinga.

Ko te Piperia ka wakaakona i te tini o nga reo ke e te Hahi Katorika Romana.

E rangi te ako o taua Hahi i te tuhituhinga o te pukapuka tapu.

Ko te kai titiro i te piperia e kore nei e matau ko te tangata e kai ana i te hiako kau o te hua.

Ko te tikanga o te tangata e rongorongo ana ki te Teratihiona.

Ko te henga o te kai wakaako e kore e matau ki nga wakaaro o te Atua.

Ko te henga o te kai tuhi-tuhi e wakahe ana ki te tuhituhinga o te pukapuka tapu.

Ko te henga o te kai wakaako e wakahe ana ki nga wakaaro o te Atua i roto i te pukapuka tapu.

Heoi, e tini tini nga ahua o nga kete kai, o nga pereti ranei hei kawea i te kai. Waihoki e tini nga ahua o te reo me te tuhituhinga o te pukapuka tapu hei kawea ki nga tangata i nga wakaaro o te Atua. Ka tuhituhia hoki te pukapuka tapu ki nga reo ke tini tini o te ao, otira he kai kotahi, na, ko nga wakaaro o te Atua mo te ora tapu o te tangata. Na, i nga iwi katoa Katorika Romana ko te pukapuka tapu ka tuhituhia ranei, ka korerotia ranei mo te ako, kia matauria ai nga wakaaro o te Atua, te mea tino pai. Na, ko te pukapuka e ho mai i te tuhituhinga hei pereti kai; a ko te Hahi Katorika Romana e tuwa ana ma tana ako Teratihiona i to te Atua wakaaro hei tino kai mo te wairua o te tangata. Koia ko te kai tiakitanga o taua Hahi te kai tuwa i nga mea katoa o te ora tapu. Heoi, e rangi te kai i te pereti; koia e rangi te ako o te Hahi i te tuhituhinga o te pukapuka tapu ano.

2. U. He aha te kai titiro i te Pukapuka Tapu, ki te mea e kore ia e kite i nga wakaaro o te Atua?

M. Ko te tangata ia e kai ana i te hiako kau o te hua, a waiho ana e ia te kiko ano o te hua.

2. U. He aha te tangata e kore e matau i te tuhituhinga o te pukapuka tapu, a e wakarongo tonu ana ki te ako Teratihiona o te Hahi Katorika Romana?

M. Ko te tangata ia e kore e tango i te hiako o te hua, a e kai ana tona wairua i te tino hua o te kupu o te Atua, ara, i ana wakaaro.

2. U. He aha te tangata e wakaako ana ki nga iwi i te pukapuka tapu, ahakoa e kore ia e matau i nga wakaaro o te Atua i roto i taua pukapuka?

M. E tino he tana ritenga; ko te tangata ia e tuwa ana ki nga iwi i te kiako kau o te kupu o te Atua, a e kore ia e ho mai i te tino hua o te kupu ki nga akonga; engari e ho mai ia i te kai e wakapirautia e ia ano.

1. U. He aha te kai tuhi-tuhi e wakaputaia ketia ai te tuhituhinga o te pukapuka tapu?

M. E penei ia mo te tangata e wakakino ana i te hiako o te hua kia kainga pirautia ai e nga tangata. Mo reira ka nui te riri o Hehu Kerito ki a ia; ta te mea ka wakakinoa te tuhituhinga o tana kupu. Koia e kino taua hunga i te rangatiratanga o tana Hahi.

1. U. He aha te kai wakaako, e wakaputa ke ana i to te Atua wakaaro e takoto nei i roto i te pukapuka tapu, ahakoa e kore ia e wakakino i te tuhituhinga o taua pukapuka?

M. E tino hara tana mahi; na, e hara tana ako i to te Atua; engari ko te ako wakahe tana. Koia ko te tangata ia e kawea ana ki te pereti tika, i te kai noa, ara, i te kai wakamate. Mo reira e tino nui ai te riri o te Atua ki te tangata penei; he tangata kohuru ia i nga wairua o nga tangata. He mahi a Hatana tana

mahi. Ko Hatana hoki te Anahera tino wakahe ki nga tangata me tino wakakino ki to te Atua kupu.

1. U. E mate ana pea nga tangata katoa ki te matau i te pukapuka tapu katoa, ara, i te Piperia, kia wakaorangia ai?

M. E kore : kihai hoki tetahi ture i meinga mai e te Atua kia matauria katoatia te Piperia e nga tangata katoa.

Kahore he ture na te Atua hia matauria ai te Piperia katoa e te tangata.

WAKAMOHIOTANGA.

Na, i te Piperia e tini nga ingoa tangata, nga ingoa kainga me nga ingoa o nga wakatupuranga ; na, e tini hoki nga mahi o nga Hurai inamata i meinga e te Atua kia meatia e ratou anake ; otira ko nga mea ra katoa kihai i meingatia e te Atua kia matauria ai e te hunga katoa o te ao kia wakaorangia ai, ara, kia rite ai to ratou wakaponotanga. Na, etahi mahi ano to Topia, etahi mahi ano to tera Pateriaka, to tera tangata, to tera tangata i tuhituhia ra tona ingoa i te Piperia. Otira ki te mea e kore tetahi keritiano e matau ai ki aua mea katoa, a ka tino matau ia ki a Hehu Kerito, ki nga pono nui o to te Atua kupu, ki ana tino mahinga, ki ana ture, ki tana Hahi, na, ka rite ai tana wakaponotanga.

2. U. Me pehea e tika ai te ritenga o te tangata ki te Piperia?

M. Na, 1° kei wakahe ia ki tetahi kupu o taua Pukapuka ; 2° kia wakahonore ia ki nga wakaaro o te Atua e takoto ana, e ngaro ana kei te tuhituhinga ; 3° kia wakarongo ia ki te Teratihiona o te Hahi Take Kotorika Romana, kia matau wawe ai ia i nga pono nui e tino tika ki te wakaponotanga, a kia matau hoki ia i nga mea e wakauaua nei ki te matau o te tangata.

Ko te ritenga tika o te tangata ki te Piperia.

1. U. Ho mai tetahi ritenga tino tika kia matauria ai nga wakaaro o te Atua, i korerotia ranei ki te reo, i tuhituhia ranei ki te Piperia?

M. He ritenga pai iti te titiro kau i te Piperia ki te matau i nga wakaaro o te Atua, ara, i te ako pono o te wakaponotanga ; engari te ako Teratihiona o te Hahi Katorika Romana, e wakaako ana ma te waha o ana kai wakaako : ko ia te ritenga tino tika, tino pai ki te matau i nga wakaaro o te Atua.

Ko te ritenga tika kia matauria ai te Piperia e te tangata.

WAKAMOHIOTANGA.

Na, ma te ako o nga kai wakaako tika o to Hahi Katorika Romana, e wakamaoritia tikatia ai te kupu o te Atua. Ko te kai wakaako hoki e ui atu ki nga akonga, a e ki mai nga akonga ki te kai wakaako ; na, ma reira e tangohia tahitia ai e nga akonga nga wakaaro o te Hahi, nga wakaaro o te Atua ano e noho nei kei te Hahi, i nga ra katoa, tae noa ki te wakamutunga o te ao.

Koia na Hehu Kerito i tono atu ai nga tino kai wakaako o tana Hahi kia penei : haere ra koutou ki te wakaako. Na, kihai ia i mea mai : haere ra koutou kia wakatirohia nga pukapuka

Kua iti te ako tuhituhina nga Apotoro : engari na ta ratou ako reo i nui ai te wakaponotanga i te ao.

Ma te Teratihiona, ara, ma te ako reo o te Hahi Katorika Romana, ka matau wawe ai te tangata ki te wakaponotanga.

ki nga tangata. A e pono hoki, kahore ano i puta te Kawenata Hou tae noa kia wakaraitia e nga Apotoro te wakaponotanga ra te wenua katoa, i matauria nei i nga ra o nga Apotoro. Koia hoki tenei kupu na hato Pauro ki te hunga o Roma 10. 17. *na te wakarongo te wakapono*, na, kahore na te tirohanga kautanga i nga pukapuka, i te Piperia.

2. U. Ma te aha e matauria wawetia ai e te tangata nga pono e tino tika ki te wakaponotanga ?

M. Ma te pukapuka ora o te Teratihiona, e wakapuakina ana e te ako o te Hahi Katorika Romana, ka matau wawe te tangata i nga pono tika ki te wakaponotanga. Ko taua Hahi koki e matau rawa ki te kupu katoa o te Atua, e whiwhiri ana i nga pono nui nei no roto o te pukapuka kia riro wawe ai ratou ki nga akonga.

Otira kia nui hoki te hiahia o te tangata ki te pono, ki te tika ; kia inoi atu ia ki te Atua ; kia mahue e ia nga tino hara, me mahi pai ia, ara, kia pai ia ki te wakarongo ki te ako o te Hahi, a ka hohoro mai ai te matau ki a ia.

WAKAMOHIOTANGA.

Ma te pukapuka tapu kau ka roa ai te matau ki nga mea o te wakaponotanga. Tena ma te ako o te Hahi Katorika Romana, ka hohoro te matau ki aua mea.

Me he mea e rapu te tangata i nga pono nui o te Atua ki te Pukapuka Tapu kau, ka roa ai tana mahi, me tona wakaporarururutanga, e kore ia e kite pea i te tikanga o te kupu tapu, tae noa ki tana matenga rawa. Otira ki te mea e wakarongo ia ki te ako o te Hahi Katorika Romana, ka whiriwhiria wawetia ai mona nga pono katoa e tika kia rite ai te wakaponotanga. Koia e tini tini te hunga e kore e matau ki te titiro i nga pukapuka, kua oti wawe to ratou wakaponotanga ki te ako kau o te pukapuka ora, ko te Teratihiona o te Hahi Katorika Romana. Waihoki e tini te hunga e matau tonu ki te titiro i te pukapuka tapu, hua noho kuware ; kahore e matau ratou i nga pono nui e tika ana ki te wakaponotanga ; kihai to ratou wakaaro i rite ; na te mea kihai ratou i pai ai ki te wakarongo ki te ako o te Hahi, te pukapuka ora. Koia e nui pea to ratou matau ki nga ingoa me nga mahi o te Kawenata Tawito, o te Kawenata Houranei, otira e kore ratou e tino matau ki a Hehu Kerito, ki ana kupu nui, ki ana ture, kia rite ai to ratou wakaponotanga.

2. U. Ko te hea pono o te kupu o te Atua e tino tika ki te wakaponotanga ?

Ko etahi pono e tino tika ana ki te wakaponotanga.

M. Na, e kore aua pono e tini rawa. Tenei ano etahi : ko te Atua kotahi pu i ona hunga tokotoru, na, ko te Matua, me te Tamaiti, me te Wairua Tapu : ko te hanganga i te ao nei e te Atua ; ko te hanganga hoki i a Atama raua ko Ewa ; ko te takanga o Atama ki te tino hara i wakakinoa ai nga tangata katoa o te ao ; ko te wakakikokikotanga, me nga mamac, me te matenga rawa o Hehu Kerito te Tamaiti o te Atua, te kai wakaora i te ao nei ; ko nga pono o te tuhituhinga o nga Apotoro, ko te Himeporo tona ingoa ; ko nga ture o te Atua me

tana Hahi ; ko nga Hakerameta me nga ritenga tapu mo te ora tapu, na, ko te inoinga me te keratia ; ko te ora o te iweri mo te hunga kino ; ko te ora tonu o te Rangi mo te hunga pai ; ko ta Hehu Kerito Hahi Pono hei nohoanga, hei kai wakamohio, hei Take o te kupu katoa o te Atua ; a ko etahi pono atu ma te Hahi e wakamatau ai ki nga tangata.

WAKAMOHIOTANGA.

Ko ia etahi o nga pono e rite ai te wakaponotanga. Na, e kore ratou e kitea wawetia ki te Pukapuka Tapu kau, ara, ki te kahore te ako reo, ki te kahore te ako o te Teratihiona o te Hahi. Otira ko aua pono e kitea wawetia e te tangata ki te ako kau o te Hahi, te Pukapuka Tapu ora. Koia ano e rangi te ako o te Hahi i te pepa, ara, i te pukapuka tapu ano.

2. U. Ma wai e ho mai te ako o te Hahi, te pukapuka tapu ora ?

M. Ma nga kai wakaako o te kai tiakitanga o te Hahi Katorika Romana. Koia hoki e rangi ai taua ako i te pukapuka tapu ano.

E rangi te ako o te Hahi i te pukapuka tapu ano.

WAKAMOHIOTANGA.

Na, kia kitea te hunga e pirangi kau ki te titiro i te pukapuka tapu, a kia kitea hoki te hunga e wakarongo tonu ana ki te ako ora o te Hahi Katorika Romana. Ko wai o ratou e matau nui i nga pono tino tika ki te wakaponotanga ? ko ia te hunga matau noa iho, ko te hunga e wakarongo tonu ki te ako o te Hahi Katorika Romana.

2. U. Otira te pukapuka tapu pea ko te kupu o te Atua, a te ako o te Hahi Katorika Romana ko te kupu a te tangata ?

M. Tenei ano te tikanga : te pukapuka tapu ko te tohu ano o te tino kupu, na, o nga wakaaro o te Atua ; a te ako o te Hahi Katorika Romana ko aua wakaaro ano e wakamatauria nei, e wakamaoritia nei ki te reo tangata me te pukapuka tapu hoki ka tuhituhia ki etahi reo tangata. Koia e wakamohiotia ana e taua Hahi te pukapuka tapu ano ; na, e rangi te wakamohiotanga ki taua pukapuka i taua pukapuka ano nona te tikanga e kore e kitea e nga akonga i nga wahi tini tini.

Te ako o te Hahi ko to te Atua kupu e wakamohiotia ana ; tena te pukapuka tapu ko to te Atua kupu e noho ngaro i nga wahi tini tini o taua pukapuka ano.

WAKAMOHIOTANGA.

Ko te ako o te Hahi Katorika Romana, te ako o te Teratihiona, o te pukapuka tapu hoki, ara, o te kupu katoa o te Atua. Otira ko te pukapuka tapu kau, he mea pepa : na, ko te mea e ho mai ki te kanohi o te tangata i te tuhituhinga o te kupu o te Atua. Tena ko tenei ko te Hahi Katorika Romana e ho mai ki te tangata i te tikanga, ara, i nga wakaaro o taua kupu. Na, ko

te kai e taka, e maoa, e takoto ana ki te aroaro o te tangata mate hiakai, e rangi i te kai mata e noho ngaro i roto i te rua. Waihoki ko te ako o te Hahi Katorika Romana e mahi ana kia matauria paitia ai e nga tangata te tikanga o te Kupu o te Atua, e rangi i taua kupu tuhituhi kau e noho ngaro ana i roto i te pukapuka tapu.

Ko te ako o te Hahi te mura e ka ai te marama o te pukapuka tapu.

Tenei ano e rangi hoki te mura, e wakamara ai te raiti, i te raiti kau ano. Na, ko te ako o te Hahi te mura e ka ai te marama o te pukapuka tapu ano. Koia ano e rangi ai te ako o taua Hahi i te tuhituhinga o te pukapuka tapu ano.

1. U. E mea ana pea te Hahi Katorika Romana, ko te pukapuka tapu katoa e wakauaua ana ki te matau, he mea pouri katoa pea ia?

Ki ta te Hahi Katorika Romana ko etahi wahi o te pukapuka tapu e marama ana ki nga akonga, a ko etahi wahi e pouri ana.

M. Kahore kia penei te korero o taua Hahi. Engari e mea ana ia; e tini nga wahi o te pukapuka tapu e takoto noa ki te matau; otira e tini hoki ana wahi e pouri, ki ta hato Petera kupu, i te rua o ana tuhituhinga 3. 16. ko ia tana: *etahi mea ano e wakauaua ki te matau, hei nga tuhituhinga tapu a hato Paulo, kei era atu hoki, e wakaputaia ketia nei e te hunga kuware e kore e u, ko ia he mea ki to ratou mate.*

WAKAMOHIOTANGA.

Ahakoa e pouri nga wahi tini tini o te Pukapuka Tapu, na, e nui tana pai: na, e pai ana ia kia puritia takotoria nga tohu o te Atua kupu; kia tirohia e nga tangata ana wahi e marama ana; kia mahara ai ratou ki nga kupu o te Atua e takoto ana i aua wahi, a kia mahara hoki ai ratou ki nga kupu o ana wahi pouri i wakamohiotia i te ako reo ranei, i te ako pukapuka ranei o te Hahi Katorika Romana. Ka tini hoki ana ako pukapuka hei wakamatau ki te kupu o te Atua, ara, ki te Teratihiona, ki nga wahi pouri hoki o te Pukapuka Tapu. Waihoki e tini tini nga pukapuka ako na nga Hahi hou Watia i tuhituhi kia marama ai te pukapuka tapu, u a ratou, ahakoa e mea ana ratou, ka tino marama te pukapuka tapu katoa; ma te pukapuka tapu kau ka kitea ai e nga tangata nga tikanga katoa o te Kupu o te Atua: ko ia etahi kupu no nga Perotehana.

Na te ritenga tuhituhi ano o nga perotehana ka pono mai hoki, e kore e tino marama te pukapuka tapu katoa.

Otira tenei ano tetahi kupu e wakahoki ana i ta ratou: ki te mea ma te pukapuka tapu kau ka kitea ai e nga tangata nga tikanga katoa o te kupu o te Atua, na te aha kihai te Unaka o te Kuini ko Kanarahi, i matau ki nga kupu a ihaia? Na te aha hoki he tokomaha o nga akonga titiro i te pukapuka tapu e mea ana, i nga ra katoa, me te Unaka: me pehea koia ka kitea e ratou ana tikanga, ki te kahore tetahi kai wakaako e ako i a ratou?

Tenei ano hoki: me he mea e tino marama te pukapuka tapu katoa, u nga Perotehana, hei aha a ratou tuhituhinga, a ratou ako tini tini kia wakakitea ai te tikanga o taua pukapuka? he mahi aha koia ta ratou mahi? Na, e tohe ana pea ratou kia

wakamaramatia te marama ano, ara, te mea tino marama, u a ratou !

Heoi, tenei te tino tikanga : te pukapuka tapu ko to te ao raiti nui ma te ako o te Hahi Katorika Romana ka tino mura ai.

1. U. Ki te mea e kore e papai te pepa o tetahi pukapuka ako, ki te mea hoki e kore e tika tonu te tuhituhinga, ara, te korero maori i roto ; otira e tika tonu te ako ; e ahei hoki ai nga tangata te kite i nga wakaaro tika o te kupu o te Atua ki taua tuhituhinga, ka aha ai taua pukapuka ?

Ko te tikanga o nga wakaaro tuhituhi te take o te pai mo nga pukapuka, mo nga korero hoki.

M. He pukapuka ako tino pai tenei. Ko te akonga hoki e tango i roto i a ia i te hua o te ora tapu, ara, i nga wakaaro o te Atua. Heoi ano te mea e kore e papai rawa, ko te tuhituhinga, na, ko te pereti ; otira ko te kai i roto i a ia e tino pai. A e hara te ora i te pereti, engari i te mea kai e takoto ana i roto.

1. U. Ki te mea e papai te pukapuka, e tika tonu te korero maori i roto ; otira e kore e rite te ako i roto ki ta te Atua kupu, ara, ki tana wakaaro, ka aha tenei ?

M. Ko nga mea o waho o taua pukapuka, ara, ko te pereti e papai, otira ko te kai o roto e kino ; e kore hoki e ora te wairua o te tangata i ta te Atua kupu, i wakaputaia ketia, i wakakinoa ai e te tangata.

E kino te pukapuka nona te tikanga e he, ahakoa e papai tona tuhituhinga me ona mea o waho.

WAKAMOHIOTANGA.

Tupato ra nga tangata ki to te Atua kupu. Na, kia tuhituhia tikatia te Pukapuka Tapu, a kia wakaaroa tikatia hoki ia. Na Hehu Kerito hoki i mea mai : *ko te tangata e wakakino ki tetahi o anei korero nonohi rawa*, ara, ki tetahi o ana kupu, *a ka pena ai te ako ki nga tangata, ko ia te tangata iti rawa*, ara, tino kino, *i te rangatiratanga o te rangi*, na, otana Hahi e arahi ana i nga tangata ki te rangi. Ko ia tetahi kupu nui o Hehu Kerito, he kupu wakamataku ki nga tangata, kei wakakinoa ai te ako o te Atua. *Otira te kai wakaako e akona tikatia i te rangatiratanga o te rangi*, ara, i te akoranga o te Hahi, *ka rite ia ki tetahi matua, e tuwana nei i tona rua taonga, i nga mea hou, i nga mea tawito*, ara, i te kupu katoa o te Atua e tika ana ki te ora tapu o te tangata. (Mateo 13. 52.) Koia nga kai wakaako o te Hahi Katorika Romana ko nga matua tapu hei ho mai ki nga tangata i te kupu pono o te Atua. Mo konei ra kia tupato nga tangata ki nga kai wakaako he, kei wakaputaia ketia ai te ako o te kupu o te Atua

E nui to riri o te Atua ki te tangata e wakakino ana ki ana kupu tapu.

A kia tino mahara hoki te tangata, te ako ki ta te tuhituhinga kau o te pukapuka tapu, a e hara i ta te Atua wakaaro, ko te ako he ia. Otira ko te ako ki ta te Atua wakaaro, ahakoa ho atu ki te kanohi ma te tuhituhinga, ahakoa ho atu ki te taringa ma tetahi o nga reo tini ke o nga iwi, na, ko te ako ia e tino pono, ara, e tino pai.

2. U. Ki a wai i te Hahi o Hehu Kerito ka ho atu te puka-

Kei te Apotorotanga o te

Hahi te puka- puka tapu me te kupu katoa o te Atua kia wakaakona ai nga
puka tapu me tangata katoa ?
te kupu katoa
o te Atua.

M. Ki nga Apotoro anake, ki o ratou wakaoranga ake pono,
e mea ana a Hehu Kerito ki a ratou katoa : *haere ra koutou*
kia wakaakona nga iwi katoa.

WAKAMOHIOTANGA.

Ko te ture nui
o Hehu Kerito
kia wakaako te
Apotorotanga,
a kia wakaron-
go nga iwi
katoa.

Ko ia te ture a Hehu Kerito ki ona Apotoro me o ratou wa-
kaoranga ake pono, kia wakaako ai ratou i tana kupu ; a taua
ture ko te ture marama hoki mo nga iwi katoa o te ao kia waka-
rongo pu ai ratou ki nga Apotoro i tonoa e Hehu Kerito, ki nga
kai tiaki tapu i tonoa e ia hoki ma nga Apotoro ; a ki o ratou
wakaoranga ake pono e tonoa ana e ia ano tetahi ma tetahi ki
te mahi tapu, i nga ra katoa tae noa ki te mutunga o te ao.

Tenei hoki, taua ture ko te ture tika mo nga hunga katoa kei
tangohia haratia te pukapuka tapu me te kaha mo te wakaako,
ara, kei mahi tapu tetahi hunga i te kahanga kore o te Apotoro-
tanga o te Hahi Katorika Romana nona te Pukapuka Tapu.

2. U. He aha te kino o te hunga e tango ana i te mahi wa-
kaako ki te kahanga kore o te Apotorotanga o te Hahi Katorika
Romana ?

He mea kino
te tahaetanga i
te mahi tapu, i
te mahi ako.

M. Na, he tahaetanga tena o te Pukapuka Tapu, o te mahi
ako ; na, tena ko te mea kino ki te ture o Hehu Kerito i mea ai
kia rangona putia tana Hahi pono henga kore, i wakakahangia
tikatia e ia hei wakaako ki nga iwi katoa, ki te hunga katoa ;
koia e noho ai ake ake taua Hahi i nga ra katoa tae noa ki te
mutunga o te ao.

1. U. He aha te mea e tukua iho na te tahaetanga i te mahi
wakaako ?

Ekore te Atua,
e wakapai ki te
mahi ako tahae.

M. E kore te Atua e wakapai ki taua mahi. Nana hoki i
mea ai : aua koe e tahae. Koia mana e wakatika ai ki taua
hunga ; ka waiho ratou e ia ki te ngoikore o to ratou ngakau, ara,
ka waiho hoki e ia o ratou kai wakaako ki to ratou wakakake, ki
nga ara o te he, a ka waiho atu e ia o ratou akonga ki te mahi
hara, ki te pouritanga, ki te tutu, ki te kino. E kore hoki a
Hehu Kerito e noho kei nga kai wakaako pena, kei nga akonga
pena. Koia e kore ratou katoa e kite ai i nga wakaaro o te kupu
o te Atua, o te Pukapuka Tapu. Na, e matau ana pea ratou ki
tetahi o ana wahi, a e kuware hoki ratou i tetahi atu wahi nona ;
koia e puritia ai pea tetahi pono e ratou, e mahuetia hoki tetahi
atu, a ka wakaputaia ketia tera wahi, tera wahi o taua puka-
puka ; na neira kei a ratou, ara, kei to ratou ako, etahi mea e
pono, etahi mea e teka, etahi mea e pai, etahi mea e kino. Na,
nga mea pono o to ratou ako ko nga mea ano o te Pukapuka
Tapu, ara, o te ako o te Hahi Katorika Romana ; a o ratou mea
teka ko nga mea na ratou ano.

WAKAMOHIOTANGA.

Tenei ano etahi kupu wakarite. Ko te tangata tahae i te mahi ako, ara, i te pukapuka tapu e penei me tetahi pononga e tuwa ana ki te iwi i nga mea o tona Rangatira, kihai i mea ki a ia kia wakaritea e ia taua mahi i ho atu nei ki ana minita tika. Koia e he rawa te mahi o taua pononga, he mahi tahae tana, na, he mahi e wakatakariri ai tona Rangatira ki a ia ano. Waihoki ka wakatakariri te Atua ki te hunga e tuwa ana i tana kupu ki nga iwi, no kihai ratou i tonoa e ia ki te wakaako. Ka oti hoki te ho atu i taua mahi ki ana Apotoro me o ratou kai wakaoranga ake pono. Ko ratou anake ana minita tika hei kai tuwa i nga mea tapu katoa mo te ora tapu o nga tangata.

Ko te Atua e wakatakariri ana ki te hunga e tahae ana i te mahi ako.

Tenei tetahi atu kupu wakarite ; no Hehu Kerito ano tenei. Na, te kupu o te Atua ko te purapura witi. (Mateo 13. 20.) Koia ko nga wakaaro o te Atua te tino purapura, a e takoto ngaro ana ana wakaaro kei to te pukapuka tapu tuhituhinga te tohu, ara, te hiako o taua purapura tapu. Tena, ko te pukapuka tapu e rite ki tetahi pouaka witi hei mea kai ranei, hei mea purapura ranei. A he pono, no te Hahi Katorika Romana taua pouaka, ko tana taonga nui hoki ia. Na, kei te Hahi Katorika Romana te rua o te kupu katoa o te Atua ; ko taua Hahi hoki e tupato ki te parapura nei, kia puritia putia, a kia ho atu ia i te henga kore, i te kino kore ki nga wairua o nga tangata, kia wakatupuria ai i roto i to ratou ngakau nga mea o te ora tapu, na, ko te pono, me te tika, me te pai. Ko ia nga hua pai, o te kupu o te Atua, e tupu nei ki te tangata ma ta Hehu Kerito Keratia te ua pai mo te ngakau, kia kaha ai ia te wakatupu i te kupu i roto i a ia.

Ko to te Atua kupu te purapura witi.

Ko te Hahi Katorika Romana te rua me te kai rui pono o te purapura witi.

Otira ki te mea e tangohia haratia e te tangata te pouaka purapura witi nei, na, te Pukapuka Tapu, i nga ringaringa o te Hahi nona taua Pukapuka, a, ki te mea ka wakakinoa ai te purapura o roto, ka huihuia ranei he taru ki tena, a ruia iho te mea nei katoa ki te mara, na, e kore e tupu nui ai te pai ; ka nui te taru e wakakino ai ki te purapura witi ; e kore hoki e ho mai e Hehu Kerito te ua o te keratia ki taua mahi e wakakino ana ki te purapura witi. Ta te mea e hara ia i tana mahi ; ko te mahi hoki ia o te mauahara nana i korero ai te Kawenata hou. (Mateo 13. 25.) Heoi, ki te mea e tupu te ruinga katoa, na, ko etahi mea he witi ano, a ko etahi mea atu he taru kau. Ko ia te mahi e wakatakariri ai a Hehu Kerito ; ko ia te mahi o nga hahi kaiponu i te Pukapuka Tapu hei wakaako, ahakoa kihai i tonoa ai ratou e te Hahi Take nona taua taonga purapura. E kore hoki e taka te ua o te keratia ki to ratou mahi ; koia e noho pakeke ai te ngakau o nga tangata ki a ratou. Otira ka nui te ua o te Keratia ki te mahi tika o te Hahi Take ; no reira e tokomaha ai nga tangata e tahuri ana ki a ia.

Ka nui te taru e wakakino ana ki te purapura witi i te mara o te hunga i tahae nei i te mahi ako.

1. U. He aha te ritenga o nga Hahi Watia, a he aha hoki te ritenga o te Hahi Take Katorika Romana ki te pukapuka tapu?

M. Na, ki ta nga Hahi Watia ritenga, te pukapuka tapu ko

E wakakinoa

ana te tikanga te mea e mauria haratia nei i a ratou ringaringa ; ko te mea e o te pukapuka wakaputaina ketia ki o ratou ako ke tini tini ; na, te pukapuka tapu e nga Hahi Watiia ; tena tapu ko te mea e wakaakona e ratou i te kaha tika kore o te e puritia tikatia Atua ; a e tango ana ratou i o ratou wakaaro hou hei wakaaro o ana ia e te Hahi te Atua ano, ara, o te Wairua Tapu : Ko ta ratou ritenga tino Katorika Romana he tenei.

Tena ko tenei ki ta te Hahi Katorika Romana ritenga te Pukapuka Tapu ko te mea e puritia tikatia, e wakaakona tahitia e nga kai wakaako e wakakahangia nei e Hehu Kerito mo nga tau katoa me te wenua katoa, ara, mo nga iwi katoa me te hunga katoa katoa. Koia e tino tika kia rangona taua Hahi. Na Hehu Kerito hoki i mea ai : *ko ia e kore e wakarongo ki te Hahi kia waiho ia hei hunga Atua pono kore.*

WAKAMOHIOTANGA.

Te ako o te Hahi Katorika Romana, ko te ako o Hehu Kerito ano.

Na, tenei ano te take o te tikanga o te ako o te Hahi Katorika Romana : na, te ako me te mahi tapu o ana kai wakaako ko te ako me te mahi tapu a Hehu Kerito ano. Nana hoki i mea ki a ratou : *ko ahau e noho ana kei a koutou i nga ra katoa tae noa ki te mutunga o te ao.* Koia te Hahi Katorika Romana, te Hahi a ratou, ko te Hahi o te Atua ora i nga ra katoa, ara, ko te Hahi hei pou, hei unga o te pono ano. Koia rangona ra tana ako, a ka rite ai te wakaponotanga, ahakoa kahore tetahi pukapuka ki te akonga.

2. U. Ki te mea e tohe ana tetahi Hahi Watiia e mea ana : e rangi te Pukapuka Tapu i te ako o te Hahi Matua Katorika Romana, me pehea ka wakahokia ai taua kupu ?

Ko te Wakahokinga i tenei kupu Wakahe : e rangi te pukapuka tapu i te ako o te Hahi Katorika Romana.

M. Tenei ano : na, te Pukapuka Tapu ko te tohu, ko te hiako o te kupu, ara, o nga wakaaro o te Atua ; a te ako o te Hahi Katorika Romana, ko te tino hua o te kupu, ara, o nga wakaaro o te Atua, e tino wakamohiotia nei e taua Hahi. Na, ko te wakamohiotanga i to te Atua wakaaro e takoto nei i roto i te Pukapuka Tapu, e rangi i taua Pukapuka ano.

WAKAMOHIOTANGA.

Ko te take o te totohetanga o te Hahi Katorika Romana ki nga Hahi Watiia.

Na, ko te tino mea o te totohetanga kikonei e hara i te pepa, i te tuhituhinga ranei o te Pukapuka Tapu, engari i to te Atua wakaaro e takoto nei i roto i te tuhituhinga o taua pukapuka. Tenei ano hoki nga wakapuakanga : e mea ana nga Hahi Watiia : e kite ana matou i nga wakaaro o te Atua i te Pukapuka Tapu ; otira e wakapuaki te Hahi Katorika Romana, e hara ta koutou kitenga ; engari ka noho kei ahau te tino matauranga i aua wakaaro o te Atua i tona Pukapuka Tapu. Kei a wai te tikanga ? Kei nga Hahi Watiia ranei ; kei te Hahi Katorika Romana ranei ? Me rapu te tangata i te tikanga. Na, ko ia tetahi korero marama o te Hahi Katorika Romana mo tana tikanga, wakaronga mai :

“Ka oti moku te ture o Hehu Kerito kia wakaakona e taku Apotorotanga nga tau iwi o te ao, i nga wakaaro o to te Atua kupu. Koia na taua ture ano e tino tika ai kia wakarongo te hunga katoa me nga Hahi Watiia katoa hoki, ki taku ako e meatia nei ki te ingoa o Hehu Kerito. Koia ko ahau te matua wakaako tika mo nga iwi katoa, a nga iwi katoa ko te hunga hei wanau, hei akonga moku. Na, e kore e tika kia totohe ratou ki ahau, ara, e kore e tika kia wakaako nga tamariki, nga akonga ki to ratou matua, ki to ratou kai wakaako. E kore hoki e ho atu e te Atua ki a ratou tetahi tikanga mo te wakaponotanga kihai i wakakitea matuatia mai e ia ki ahau. Hore rawa hoki e ahei ia te ho atu ki a ratou i nga wakaaro hou e wakahe nei ki nga wakaaro tawito i ho mai e ia ki ahau. Heoi, taku wakapuakanga nei ko te wakapuakanga o te nuinga o nga Keritiano o te ao, a te wakapuakanga totohetanga o nga Hahi hou ko te wakapuakanga o te itinga o nga keritiano kua watiia i ahau, a, muri iho, kua watiia ratou etahi i etahi o ratou ano. Koia e rangi te wakapuakanga o te nuinga o nga Keritiano, i te itinga o ratou mo nga mea o te wakaponotanga. Na, te totohetanga o taua itinga ko te totohetanga o te akonga ki te kai wakaako, o te tamaiti ki te matua, o te kuware ki te matau, o te mate ki te ora. Heoi, ko te totohetanga tenei o te manga Wati ki tana rakau matua e tupu noa iho. Kei a wai te tikanga? kei te itinga ranei, kei te nuinga ranei o nga keritiano, ara, kei te manga wati ranei, kei te rakau matua ranei? Heoi ma te tangata tika i ki mai ai.”

Ko ia tetahi korero tino tika, he korero marama no te Hahi Katorika Romana mo te tikanga o tona ako i nga wakaaro o te Atua, o tana mahi tapu i te ao nei.

2. U. Ho mai tetahi atu kupu marama hei wakahoki i tenei korero : e rangi te Pukapuka Tapu i te ako o te Hahi Katorika Romana?

M. E mea ana nga Hahi Watiia, ara, te itinga o nga Keritiano hou; ko to ratou ako te ako o te Pukapuka Tapu : a e mea ana hoki te Hahi Katorika Romana, ara, te nuinga o nga keritiano no nga iwi katoa o te ao : ko tona ako te ako o te Pukapuka Tapu, ara, o te kupu katoa o te Atua.

Otira e tino pono tenei : ko te Pukapuka Tapu e wakaaroa tahitia ana e te nuinga o nga Keritiano no nga iwi katoa o te ao, e rangi i te Pukapuka Tapu e wakaaroa ketia ana e te itinga o nga Keritiano hou o etahi iwi kua watiia.

2. U. Me pehea ka rangona ai te nuinga o nga Keritiano?

M. Ki o ratou Komiti nui, ko nga *Konihiria* to ratou ingoa, a ki o ratou kai wakaako e kitea nuitia nei i te ao hei kai korero o ratou ki te ingoa o te Atua i te rangi.

2. U. Ko wai anei kai wakaako?

M. Na, ko te Papa, te tino Epikopo hei kai wakaako mo te wenua katoa; ko nga Epikopo ano e wakakotahitia nei ki a ia; a ko nga ariki e tonoa nei e nga Epikopo. Heoi ano nga waha o te nuinga o nga Keritiano. E kore hoki e ahei tetahi tangata o te ao te wakakite i tetahi atu kai wakaako hei kai

Ko te korero tino tika o te Hahi Katorika Romano ki nga Hahi Watiia.

E rangi te wakapuakanga o te nuinga o nga keritiano, i te itinga o ratou.

Ko te pukapuka tapu, e wakaaroa tahitia e te nuinga o nga keritiano, e rangi i te pukapuka tapu e wakaaroa ketia e te itinga o nga keritiano.

Ko nga Konihiria, ara, ko te Papa me nga Epikopo nga tino waha o nga keritiano, o He-

hu Kerito ano korero o te nuinga o nga Keritiano ki te ingoa o te Atua i te mo te wakaako rangi.
ki te ao.

WAKAMOHIOTANGA.

E hara nga hahi watiia i nga waha o te nuinga o nga keritiano.

Ko te mea tenei e kitea wawetia e te tangata wakaaro tika : e hara te Hahi Watiia i te waha o te nuinga o nga Keritiano ; engari te Hahi Watiia ko te itinga e totohe ana ki te nuinga o nga Keritiano. Koia e hara a Ruteru i te kai korero, i te waha o te nuinga o nga Keritiano ki te ingoa o te Atua ; e hara hoki a Karewino, a Heneriko te tokowaru i nga waha o te nuinga o nga Keritiano ; engari ko ratou ko nga waha ano o etahi iwi, ara, o te itinga o etahi Keritiano watiia i te nuinga o te Hahi Matua Tapu Katorika : ko ia te mea pono. E hara tenei korero mo te kino, engari mo te pono, mo te pai. Heoi, ko te wakaponotanga e rite ana ki ta te Hahi Tapu Katorika Romana, ara, ki ta te nuinga o nga Keritiano, e rangi i te wakaakoranga hou o nga Hahi Watiia, ara, o te itinga o to te Hahi Matua tamariki kua marere.

1. U. Me he mea ka tohe ano tetahi hunga watiia, mea ana : tenei taku ako, ko te kupu o te Atua ki ta te Pukapuka Tapu, me pehea ka ki atu ai ki a ia ?

Ko tetahi ritenga hei wakamutu i nga wawai katoa i te tikanga o te kupu o te Atua.

M. Tenei ano te ritenga : e mara, ki a koe e rite tau ako ki te tuhituhinga o te Pukapuka Tapu e kore e ki mai ; a ki ahau e kore tau ako e rite ki to te Atua wakaaro e takoto nei, a e kore e kitea nei e koe i te tuhituhinga o te Pukapuka Tapu ; ara, he pono hoki, e kore tau ako e rite ki te Pukapuka Tapu ora e ki ana, na, ki te Teratihiona e wakapuakina nei e te nuinga o nga Keritiano, ma te Waha o o ratou kai wakaako Katorika Romana. Koia e rangi maku te wakamatauranga i nga wakaaro o te Atua ki ta te nuinga o nga Keritiano, i tau ako ko te hiako kau o te Pukapuka Tapu e kore e ki, a e wakamaoritia haratia ana e koe, e tou hahi ranei. Heoi ra, e rangi maku te pukapuka ora i te pukapuka pepa ; e rangi te mura i te witi kau : e rangi te hua i tona hiako kau ; e rangi ano hoki te rakau ora i tana manga wati. Wakaponohia ra te Hahi Tapu Katorika, ka tika ; e rangi maku te wakaaro o te kupu o te Atua i tana hiako kau. Otira e nui te riri o te Atua ki te hunga e wakahe ana ki ana wakaaro. Koia mau e tupato ki a koe. Heoi ano taku.

Ko ia tetahi ritenga hei wakamutu i nga wawai katoa i te tikanga o te kupu o te Atua.

1. U. E hia nga henga ki te wakaakoranga o nga Hahi watiia, ko nga Perotehana to ratou ingoa ?

Ko etahi henga o nga Perotehana.

M. E tini e tini, tenei ano etahi : na, 1° e kore e pai ratou ki te wakarongo ki te Apotorotanga o te Hahi Tawito.

Otira e mea ana te nuinga o nga Keritiano me te pukapuka tapu hoki : te Apotorotanga o te Hahi tawito ko te kai korero, ara, ko te waha o ratou, o Hehu Kerito ano, e noho nei kei te Apotorotanga i nga ra katoa tae noa ki te mutunga o te ao. (Kia tirohia kikonei te wakapuakanga tuaono, i nga warangi 6. 7.

Kia kitea hoki, i nga warangi 24. 25., te wahi e tohungia ra : ko te waha o te Teratihiona.)

2° E mea ana nga Perotehana, ka pirau te Hahi Tawito.

Otira e ki atu ana taua Hahi : na Hehu Kerito ano i mea mai : e kore te he me te kino a Hatana e kaha ki ahau ko tona Hahi nana i hanga. (*Kia tirohia hoki kikonei te wakapuakanga tuaono, i te warangi 6.*)

3° E mea atu ana nga Perotehana : wakaponohia ra te Pukapuka Tapu kau, ahakoa e nui to ratou ako tangata ki nga iwi kia wakaputaina ketia nga wakaaro o te Atua e takoto nei i roto i taua Pukapuka.

Otira e mea ana te nuinga o nga Keritiano me nga Apotoro : engari wakaponohia te Hahi Tapu Katorika. Na, e rangi te ako o te Hahi i te pukapuka tapu ano. (*Tirohia nga warangi 31. 32., me te mutunga o te warangi 14., me te warangi 15., tae noa ki ena kupu : e te wanau arohatia.*)

E mea ana hoki nga Perotehana, ko te Wairua Tapu e wakamarama ana ki a ratou e titiro ana i te Pukapuka Tapu.

Ko tetahi ritenga tino he no nga Perotehana.

Ko ia tetahi ritenga tino he no ratou. Ta te mea e tini to ratou korero ke ki taua Pukapuka. Na, e mea ana tetahi, ae e tika ana taku wakaaro ki tera wahi, ki tera wahi o te Pukapuka Tapu ; a e mea hoki tetahi atu, kahore e tika tau wakaaro, engari ko taku. Me he mea ko te Wairua Tapu ka wakamarama ki a ratou katoa, e titiro ana i te Pukapuka Tapu, e kore rawa ratou e wakakahore tetahi ki tetahi i nga kupu o taua pukapuka, ara, i nga ture o te wakaponotanga. E kore hoki e ahei te Wairua Tapu te mea tahi, ae me kahore mo te mea kotahi ; ara, e kore te Wairua Tapu e ahei te mea tahi : ka witi te ra, kahore e witi te ra ; na, he ritenga tinihanga tenei. Hore rawa hore rawa he ritenga penei ki te Wairua Pono rawa, Tika rawa. Koia e tino he te ritenga o nga Perotehana ki te matau ki te Pukapuka Tapu, ara, ki nga mea o te wakaponotanga. Engari te ritenga o Hehu Kerito me ona Apotoro. Na, ka mea mai a Hehu Kerito : rangona te Hahi ; na reira ka mea ai nga Apotoro mo nga tangata katoa : wakapono ra koe ki te Hahi Tapu Katorika, te pou me te unga o te pono ; na, kia rite tau wakapono ki tana. E tini hoki te kupu o te Atua kihai i tuhituhia ki te Pukapuka Tapu ; ko ia te ture nui o te ra tapu ; ko tetahi tino ture ia e hara i te tuhituhi pu, engari i te Teratihiona. He ahakoa e kore nga Perotehana e pai ki te Teratihiona hei kupu o te Atua, hei wakapuakanga hoki o te nuinga o nga Keritiano i te kupu o te Atua. Na, heoi ano ka kaiponutia e nga Perotehana te Pukapuka Tapu pepa, a ka mahue e ratou te Pukapuka Tapu ora, na, te Teratihiona me te ako o te Hahi, me tana Apotorotanga te waha o Hehu Kerito ano.

4° E mea ana hoki nga Perotehana : ki te wakapono kau e ora ai te tangata.

Otira ka mea te nuinga o nga Keritiano me Hehu Kerito : ki te mea e pai koe ki te haere ki te ora tonu, wakarite koe i nga

ture katoa, na, kia wakaritea ngā tahitia me te wakaponotanga me nga mahinga pai.

Ko etahi hakerameta me etahi mahi karakia kua mahuetia e nga Perotehana.

5°. Ka wakarerea e nga Perotehana e wa, e rima Hakerameta tino pai mo te ora tapu o nga tangata, ara, tetahi ko te Hakerameta o te Ripenetatanga hei wakakahore i nga hara, me te Hakerameta e meinga ai nga ariki tika ki te mahi tapu. Koia kahore mo nga Perotehana tetahi kaitiakitanga e tika ki te aroaro o te Atua, ki te nuinga o nga Keritiano o te ao.

6°. Ka wakarerea hoki e nga Perotehana te Karakia tino nui o nga Keritiano mo te ra tapu; na, ko te Miha te ingoa o taua Karakia tino nui, ki ta te nuinga o nga Keritiano wakapua-kanga.

7°. Ka mahuetia hoki e nga Perotehana nga ritenga tini tini atu o te Hahi Tawito; tenei tetahi: ko nga inoinga ki nga Hato hei hoa, hei kai inoi ki a Hehu Kerito mo tatou; ka kino tenei ki nga Perotehana.

Otira ka pai tenei ki te nuinga o nga Keritiano, ki nga Apotora ano, e mea ana ratou: inoi ra koutou tetahi mo tetahi kia wakaorangia ai.

8°. E kino hoki nga Perotehana ki nga tohu tapu hei mea wakamahara.

Otira e pai tenei ki te nuinga o nga Keritiano ki to te Atua kupu, ahakoa no te Teratihiona, ahakoa no te pukapuka tapu.

9°. E nui te korero teka ki te wakahe ki te Hahi Tawito Katorika Romana, na, e mea ana ratou: he *Hahi wakapakoko ia*, he *Hahi kohuru*, he *Hahi tango wenua*, he aha, he aha.

Heoi, he teka kau aua korero katoa, ahakoa korerotia kautia, ahakoa tuhituhia e te ringaringa o te tangata, na, he teka kau aua korero ki te nuinga o nga Keritiano. Na, ko nga korero nei i meinga kia wakatakariri ai nga iwi kuware ki te Hahi Katorika Romana e tino aroha ana ki nga tangata katoa, a kei wakarongo ai ratou i te atawai, i te mariretanga ki tana ako tino pai, e wakakite ana i nga henga katoa, i nga kino katoa. Otira e tino pono tenei: ko te hunga katoa e korero teka ana ki te wakahe ki te Atua, ki tana Hahi, ara, ko te hunga e watiia i a ia, e kore e haere ki te ora tonu o te rangi. Heoi ano, tohungia ratou e te Atua ano; kia tahuri mai ratou katoa ki te Hahi Tapu Katorika Romana, to ratou matua kua mahuetia e ratou i mua. Na, aia-nei ka tini ka tini o ratou i tawahi, ara, e tini hoki i Nutirani, ka tahuri mai ki te Hahi Tapu Katorika Romana, te Hahi pono kotahi pu.

HE INOINGA PAI.

E hata Maria, me nga Ahere, me nga Apotora, me nga hato katoa, inoi ra koutou ki a Hehu Kerito mo matou kia ho mai ia ki a matou i te marama o tana kupu, i te ua o tana keratia kia rite ai. a kia ora ai te wakapono i a matou. Amene.

KO TE MAHARATANGA.

Uinga atu. Ko te hea hua nui na te kupu o te Atua ka waka-
tupuria ai ki te wairua o te tangata?

Meinga mai. Ko te maharatanga.

U. He aha te maharatanga?

M. Ko te matauranga me te pirangi ki nga mea pai tino pono.

Ko te aha-
tanga o te ma-
haratanga.

U. Ko te hea nga mea pai e riro mai nei i te maharatanga ki
te tangata?

M. Na, ki ta te Atua kupu i wakapuakina ra e Haromona, e
rangi te maharatanga i nga taonga katoa o te wenua, a ko nga
mea pai katoa e riro mai i a ia.

U. Kia wakamohiotia tena?

M. Na, ko te maharatanga e ho mai ki te tangata i te matau-
ranga tikanga ki nga ahua tini tini o nga mea pai, me te pirangi
kaha kia tino rapua ratou; a e ho mai hoki te maharatanga ki te
tangata i tetahi matauranga me te tino maku ki nga mea kino
kia wakarerea ai e te tangata.

U. Me pehea te ako o te maharatanga i nga ahua o nga mea
pai?

M. Ko ia tona ako tino pono tuatahi: he mea pai iti nga han-
ganga o tenei ao: ko te Atua pono, ara, ko te kai hanga i te ao,
te mea pai nui wakaharahara. Koia kihai te tangata i hanga ai
mo nga mea o tenei ao, engari ka hanga ia e te Atua mo te Atua
ano, mo te ora tonu. No reira kia iti te aroha o te tangata ki
nga mea o te ao, a kia nui wakaharahara tana aroha ki te Atua,
te kai ho mai i nga mea pai katoa.

Ko te Atua
te mea tino pai.

AKO TUARUA: he mea pai iti te ora i tenei ao; ta te mea
ahakoa e tini ano nga mea pai i raro nei, na, e tini hoki nga mea
kino mo te tinana me te wairua, na, ko nga mate tini ke, ko nga
wakatoinga me nga wakawainga o hatana me te hara. Na, e
rangi te ora tonu o te rangi mo te tangata; ko te ora kino kore
ia, ko te ora tino pai mutunga kore; tena ano i reira nga mea
pai wakawairua katoa. Na, i reira ko te Atua ano, e kaha rawa
ano ia ki te tino wakapai ki tona wanau tapu. Koia kia iti te
aroha mo tenei ora, a kia nui te aroha mo te ora tonu. Tenei
ano, kia tika te mahi mo te ora nei, a kia tino nui hoki te mahi
mo te ora tapu i raro nei, kia tika ai te tangata ki te ora tonu o
te rangi.

E rangi te
ora: onu i te
ora i tenei ao.

AKO TUATORU: E rangi te wairua o te tangata i tona
tinana: ko te nehu kau te tinana; ko te ware ia o te wairua,
otira te wairua ko te taonga nui o te tangata, ara, ko te wairua
te rangatira o te tinana. Koia kia iti te aroha o te tangata ki
tona tinana; a kia nui tana aroha ki tona wairua. No reira ki te
mea e tika ana kia kaha te tangata ki te mahi mo te tinana, na,
kia nui atu tana kaha, hi te mahi mo te pai o tona wairua; na,
kia nui tona kaha ki te wakarongo ki te ako pono o te Atua, i
tona Hahi, kia nui te kaha ki te inoi ki a ia, ki te wakarite i ana
ture katoa, a ki te kite, ma reira, i te rangatiratanga o te Rangi,
ara, i tona Hahi pono me ana tikanga katoa. Koia kia nui te

E rangi te
wairua o te tan-
gata i tona ti-
nana.

pirangi mo te tango i nga ritenga tapu o te Hahi, i ana Karakia me ana hakerameta na Hehu Kerito ano i mea.

Ko te Atua te tino matua. **AKO TUAWA:** Ko te Atua pono te tino matua, te matua kaha rawa o nga iwi katoa o te ao, na, o te hunga katoa katoa : a te hunga katoa ko tana wanau arohatia. Koia nga tangata katoa ko nga tuakana, ko nga teina ranei o te tahi ki te tahi. Mo reira e tino tika kei mahi kino ratou tetahi ki tetahi ; na, kaua te hangareka, me te manawapa, me te korero teka, me te tahae, me te tutu, me te wawai, ara, kaua nga kino katoa. Engari kia pai te tangata ki te tangata, kia tika ratou tetahi ki tetahi, ara, kia aroha pono tetahi ki tetahi,

Ko te Atua te tino kingi. **AKO TUARIMA:** ko te Atua te tino kingi ; na, ko ia te kingi o nga kingi, ara, ko te kingi ia o te rangi me te wenua, o nga anahera me nga tangata. Koia te ao ko tona rangatiratanga, ara, nga, iwi katoa me nga rangatira katoa o te wenua, ko te hunga o tona rangatiratanga. No reira e tino tika kia wakarongo nga iwi me nga rangatira katoa ki a ia hei kingi tino pono, tino pai, tino tika, tino kaha. Koia kia wakarite ai ratou i ana kupu katoa, i ana ture katoa, kia wakapaingia ai ratou e ia.

E rua ahua o nga rangatira i te ao nei. Nana hoki e riro ana nga mana tika katoa ki nga rangatira o tenei ao, kia wakarite ai, kia tupato ai ratou ki te pai o nga iwi e arahina nei e ratou. Otira ka rua ano nga ahua o ona rangatira i raro nei, na, ko nga rangatira e huaina nei ko nga rangatira o te ao ; e tupato ana, a e wakarite ana hoki ratou ki nga mea o te ora maori o nga tangata, kia pai, kia tika ai ; a ko nga rangatira tapu kai wakaako hei tupato, hei wakarite i te karakia, i nga mea o te ora tapu, mo nga tangata katoa, kia haere ai ratou ki te ora tonu o te rangi i te mutunga o tenei ora maori poto. Na reira ka rua rangatiratanga ano i raro nei, na, ko te rangatiratanga o te ora maori, me te rangatiratanga o te ora tapu, ara, o te Hahi pono. Ko ia tetahi wakaaro tika mo nga tangata katoa.

Ko te tika-nga mo nga rangatira o te ao. Tenei ano hoki te ture o te Atua mo nga rangatira o te ora maori : kia aroha ratou ki o ratou iwi, a kia arahi ratou i o ratou iwi ki te pai, ki te tikanga o te ora maori. Koia e tino tika ai kia aroha hoki nga iwi ki o ratou rangatira hei matua mo ratou ; a kia ata rongu, kia wakarite hoki te hunga katoa o te iwi ki nga kupu o to ratou rangatira mo te pai o tenei ora maori.

Ko te tikanga mo nga matua. Tenei ano, e tino tika kia tupato nga matua tane me nga matua wahine ki te pai o o ratou wanau, o te hunga hoki o o ratou ware ; a kia aroha hoki te wanau, kia ata rongu, kia wakapai hoki ia ki te matua tane, ki te matua wahine hei rangatira o te ware, o te kainga, hei kai wakapai i reira.

Ko te tikanga mo nga rangatira tapu. Waihoki tenei ano te ture o te Atua ki nga rangatira tapu kai wakaako o te Hahi, na, kia tino aroha tapu ratou ki nga akonga katoa ahakoa rangatira, ahakoa ware ; kia tupato, kia wakarite hoki ratou ki nga mea tapu ; ki nga wairua o nga tangata mo te ora tapu, mo te ora tonu e te rangi. Koia e tino tika hoki kia aroha tapu nga akonga katoa ki a ratou hei matua tapu, a kia wakaritea to ratou ako mo te ora tapu. Na, kia penei nga iwi o te ao, ka tino wakaharitia ai ratou ! na, ka kotahi ai te ngakau

mo te aroha ki te Atua, te tino matua, ka kotahi ai te wakapono, ka kotahi ai te karakia me te Hahi, a ka wakapaingia ai tatou katoa e te Atua.

AKO TUAONO : te tinana o te tangata ko te mea hei noho-
nga, hei ware tapu no te Atua ano, ara, no te Wairua Tapu. Koia te tinana te ware o te Atua.
tupato ra te hunga katoa kei taka ratou ki nga hara o te kikokiko, ara, kei rite to ratou ora ki to nga kararehe.

AKO TUAWITU : kia ripeneta te hunga hara ; kei noho i te hara te hunga ngoikore i taka nei ki te kino ; engari wakarerea a ratou kino katoa, a kia tahuri ratou i te hara ki te pai ma nga ritenga tapu o te Hahi, a kia wakaorangia ai ratou. E kaha rawa hoki te Atua ki te wakakahore i nga hara katoa, ahakoa nui rawa, ahakoa tini rawa. Na, e pirangi ana ia ki te tahuritanga o te hunga hara i ana hara ; e kore ia e pai kia tino mate te hunga hara, engari kia ripeneta ia i mua i te matenga rawa kei tino mate ia i te iweri. Ko te tikanga mo te hunga hara.

Otira kia wakapaingia ake te hunga pai, ara, kia wakatupuria atu, kia wakanuia atu te pai o tona ngakau, a kia nui atu ai, tona utu me tona kororia, i te rangi. Ko te tikanga mo te hunga pai.

Tenei ano, kia pirangi te hunga katoa ki te wakarite ki tetahi mahi ; ta te mea ko te mangere te take o nga wakaaro kino, ara, o nga kino katoa.

AKO TUAWARU : rapua tikatia nga mea pai o te Atua. Ko te Atua anake te kai ho mai i nga mea pai katoa ; kahore tetahi o ana hanganga kotahi e ho mai i nga mea pai katoa. Na, kia kitea hoki nga mea o te ao : ko te ra o te rangi e ho mai i te marama me te werawera ki a tatou, heoi ano tana ritenga. Ko te moana e ho mai i nga ika hei kai, heoi ano. Ko te wenua e ho mai ma te mahi o te tangata i nga hua hei kai hoki mo te tangata, heoi ano. Waihoki e tini nga ritenga mahi o nga tangata o te ao kia wakapai ai ratou tetahi ki tetahi ; e kore hoki he tangata kotahi e kaha ki te ho mai i nga mea pai katoa. Ko etahi e mahi ki te wenua ; ko etahi e mahi ki te kakahu ; ko etahi e mahi ki te hanga ware ; ko etahi e mahi ki te hoko ; koia he ritenga ano to tetahi, he ritenga ano to tera, to tera. Otira nga riti-nga mo te wakapai ki te tinana, ki te ora maori kau, ko nga mea pai iti. Na, nga ritenga tapu mo te ora tapu ko nga mea pai nui. Koia te mahi o nga rangatira tapu kai wakaako, te mea tino pai mo te wairua o nga tangata ; ta te mea e tika ana taua mahi ki te ora tonu. Koia etahi ako o te maharatanga. Ko te hunga e matau ki a ia, ka wiwi i te rangatiratanga o te rangi, i nga mea pai katoa. Na Hehu Kerito hoki i mea mai : rapua e koutou te rangatiratanga o te rangi me ana tikanga, a ka tukua mai ai e te Atua ki a koutou te nuinga o nga mea pai mo ta koutou ora : ko ia tetahi kupu tapu ki ta Matiu. Kia tika te rapunga i nga mea pai.

AKO TUAIWA : E noho pono te pono, e noho teka te teka. Ko te witi he witi ano, ko te taru he taru ano. E kore hoki e ahei te tangata te wakatahuri i te witi ki te taru, me te taru ki te witi. E kore te tangata e ahei te wakatahuri i te teka ki te pono.

Waihoki e kore te tangata e ahei te wakatahuri i te pono ki te

teka, me te teka ki te pono, na, ahakoa e ahei ana te tangata te wakahe ki te tangata, ahakoa hoki e ahei ana te tangata te ho atu ki te tangata i nga taonga o te ao, kia tangohia ai te teka hei pono, na, e noho pono ake ake te pono, me te teka hoki e noho teka ake ake ki te aroaro o te Atua me nga tangata tika. Koia tupato ra te hunga katoa. Tenei ano nga mea tino pono : he Atua pono kotahi ; he Hahi pono kotahi, ko te ara o te ora tonu ia ; me he mea ka wakahehia te tangata e te tangata, a haere ia ki tetahi Hahi Watiia, hei ara o te iweri, na, e kore taua hahi te ara o te iweri e huaina ai te Hahi Pono, hei ara o te rangi mona, ahakoa ka ho atu e te kai wakahe ki a ia nga taonga o te ao kia wakaponohia ai tana kupu wakahe, tona Hahi Watiia.

Na, ko te haere ki te ora tonu i te taonga kore o te ao, erangi i te haere ki te iweri i nga taonga maha o tenei ao.

Erangi hoki te rangatiratanga o te Atua i tenei ao katoa.

Erangi te akoranga o te ora tapu i nga akoranga mo tenei ora poto.

Erangi te wakamohiotanga o te kupu o te Atua, i te pukapuka tapu kau. Koia e rangi te ako o te Hahi nui Katorika Romana i nga ako hou tini ke, e hara i to te Atua, ahakoa e mea ana te kai wakahe, no te tuhituhinga o te pukapuka tapu tona ako. Na, te pukapuka tapu e kore e matauria tikatia, ko te pepa kau, ko nga rarangi mangumangu, heoi ano ; a te ako o te Hahi ko te pukapuka ora, e kore e wakuputaina ketia ai. Koia rapua te pono, rapua te tika, e te wanau ; a no ka kitea te tikanga, tangohia te tikanga e te tangata ; puritia te tikanga, a kia mate ia i runga i te tikanga. Moni koia te ora tonu o te Rangi, a te mutunga o tenei ora poto.

INOINGA.

E hata Maria, me nga hato Ahere, me nga hato katoa, inoi koutou ki a Hehu Kerito, kia ho mai ia ki ahau i te maharatanga. Erangi moku te maharatanga i nga taonga o te ao.

